



PALATE
GRADA KOTORA
GRADAⁱ PERASTA
– nekada i sada –



POMORSKI MUZEJ CRNE GORE
K O T O R

**PALATE GRADA KOTORA
I GRADA PERASTA
– nekada i sada –**

Kotor, 2017.



POMORSKI MUZEJ CRNE GORE
KOTOR



MINISTARSTVO KULTURE
CRNE GORE

PALATE GRADA KOTORA I GRADA PERASTA – NEKADA I SADA

Izdavač:

Pomorski muzej Crne Gore Kotor

Za izdavača:

Andro Radulović

Pokrovitelj:

Ministarstvo kulture Crne Gore

Autori izložbe:

Radojka Abramović
Jelena Karadžić

Lektor:

Jasmina Bajo

Fotografije:

Nenad Mandić
Stevan Kordić
Bojan Bernard

Fotodokumentacija Pomorskog
muzeja Crne Gore

Tehnički urednici:

Slavko Dabinović
Danijela Nikčević

Dizajn i priprema:

Tricen d.o.o., Kotor

Štampa:

„Biro konto“, Igalo

Tiraž:

150



PALATE KOTORA

Kotor je od svih jugoistočnih srednjovjekovnih gradova ponajviše zadržao odlike tipičnog srednjovjekovnog mediteranskog grada. Uske uličice, prave ili vijugave, koje obavezno vode od trga do trga, specifične po svom izgledu i namjeni, naročito u prošlim vjekovima, gotovo uvijek krase neka palata, koja dominira trgom i koja je svojim reprezentativnim izgledom u odnosu na ostale građevine stecište pogleda prolaznika. Kotor je svoj izgled grada dobio u XIII i XIV vijeku, dakle u vremenu kada se u velikoj ekspanziji gradnje otpočinju graditi velike stamene, kamene kuće i palate kotorskih plemića. Za razliku od prvobitne gradnje stambenih objekata, skromnije gradnje, rađenih uglavnom od drveta (domus lignamini), od kojih su neke postavljane na zidano, kameno prizemlje (casale), čija je koncentracija bila u gornjem dijelu grada (Crepisu) Krepisu – Krijapu, uglavnom na usponu prema brijegu San Đovani – Sv. Ivan one su koncentrisane prema zapadu.

Vrijeme neminovno mijenja lica gradova i ljudi. Drevne vlastelinske porodice izumrle su, posljednje početkom XIX vijeka, a grobovi sa epitafima, ili jednostavne ploče u portama crkava, grobnice ljudi višeg staleža sa grbovima, amblemima kotorskih zanatlija i pučana, na franjevačkom groblju, samo su uspomene na život koji je bujao u srednjovjekovnoj komuni i kasnijem periodu. Stare drvene kuće uništene su u brojnim požarima, nekih namjerno izazvanih usljed čestih epidemija kuge, a nekih samoinicijativno razgrađivanih da bi ustupile mjesto kamenim kućama, u početku dosta skromnih pučkih kuća, građenih od opeka i kamena sa obaveznom drvenom vidionicom – tzv. viđenicom, čiju je gradnju, kasnije većih i stambenijih kuća, uslovalo jačanje građanske feudalne i zanatske klase. Uz gradnju kamenih kuća manjih i većih razmjera izdvajaju se i prve palate, čiji su naručioc

kotorski plemići. Nazivi palata potiču od latinske riječi Palatium, Palatin, što je naziv brijega u Rimu, gdje su Avgust i njegovi nasljednici gradili svoja raskošna prebivališta, tako da gotovo u svim evropskim jezicima predstavlja građevinu koja se u sklopu naseljenog mjesta ističe razmjerama i raskošnim izgledom.

Dakle, upravo u doba kada se završava gradnja nove katedralne Crkve Sv. Tripuna, završava gradnja Sv. Luke i otpočinje gradnja romaničkih crkava koje su i dan-danas u funkciji, kotorska vlastela naručuje gradnju palata, raskošnih kuća, koje karakterišu prozori u obliku bifora i trifora sa raskošnim timpanonima iznad ulaza, bogatom kamenom dekoracijom lukova nad prozorima i njihovih doprozornika. Sa njih se izlazilo na balkone sa raskošno iskićenim balustradama, a naručioc kuća, odnosno palata, nametali su se među sobom ko će raskošnije i originalnije ukrašiti svoj dom, eksterijer i enterijer svoje palate. Protomajstori i majstori koji su izrađivali idejne planove i gradili kotorske palate bili su uglavnom domaćeg porijekla, Kotorani, ali je među njima bilo i Dubrovčana, Zadrana i Venecijanaca. Interesantno je da su kotorske palate koncentrisane uglavnom u zapadnom dijelu grada, ili horizontalom od južne do sjeverne strane zidina, koja se može mjeriti prema zapadu pročeljem katedrale Sv. Tripuna.

Danas u Kotoru možemo nabrojati otprilike 12 plemićkih palata. One se mogu karakterisati i kao građevine kojima atribut palata ne pripada isključivo zbog njihove raskošne arhitekture, već mnogo više zato što su to bili domovi kotorskih plemića, koji su svojim djelovanjem ostavili pečat u javnom, kulturnom, administrativnom, vjerskom i privrednom životu Kotora, čime su i njihovi domovi postali kulturna i privredna središta grada.



Slika 1. Bifora sa zapadne strane palate Buća – današnjeg hotela „Astorijsa“



Slika 2. Današnji izgled palate Buća

PALATE PORODICE BUCCHIA – BUĆA (arhivski pomeni i ostaci)

Na osnovu notarskih knjiga iz perioda 1326–1337. u to vrijeme su se u Kotoru već gradile velike kuće (palate). Dubrovčanin Marko Marinov Gogo, nastanjen u Kotoru, sklopio je 1335. godine sa Mihailom Bućom ugovor o gradnji četiri balkonate sa po dva stuba (trifore) u vrijednosti od 12 perpera, četiri balkonate sa po jednim stubom (bifore), u vrijednosti od 5 perpera, kao na kući Trifuna Buće, kao i deset manjih balkonata u vrijednosti po 4–5 perpera. Za rad na kući prema navedenom arhivskom dokumentu potraživao je 12 perpera mjesečno, s tim da mu napravi isti prozor kao onaj na kući Medošija Draga, strica Tome Pavla Tomina, takođe za 12 perpera. Mihailo Buća dao je Marku Marinovu Gogu korčulanski kamen, kao i tri pomoćna radnika. Prema arhivskom dokumentu iz 1335. godine riječ je o podjeli reprezentativne romano-gotičke palate porodice Buća na Trgu od brašna i palati čiji su ostaci preostali u ulici istočno od Crkve Sv. Nikole između braće Mihaila i Nikole Buća. Porodica Buća, koja je među plemstvom u Starom gradu predstavljala bukvalno instituciju, imala je zasigurno još kuća u starom Kotoru i ljetnikovce na širem prostoru Boke, u Tivtu i na Prčanju. Sem dva grba u štitu sa stilizovanim

liljanom, veoma sitnim detaljima na fasadi zadnje kuće u nizu sa lijeve strane, kao i jednim tordiranim potprozornikom, ništa ne ukazuje na grandioznu palatu čije je pročelje krasilo obilje bifora i trifora koncentrisanih po središnjoj osi palate, koja se, izgleda, kako možemo zaključiti na osnovu pomenu-tih šturih arhivskih dokumenata, prostirala cijelom dužinom Trga od brašna. Od raskošnih bifora koje su krasile njeno pročelje sačuvana je bifora sa zapadne strane, okrenuta ka gradskim zidinama na zidu restorana hotela „Astoriije“.

Na mjestu nekadašnje reprezentativne palate danas se nalaze tri zgrade u nizu. Ovaj kompleks su do zemljotresa 1979. godine sačinjavale tri građevine, tri odvojene cjeline sa različitom spratnom konstrukcijom, prekrivene malterom, ali građene u istoj liniji. Prva zgrada od prilaza sa Trga Sv. Tripuna, nekadašnja Stara Pošta, najuža je u kompleksu; srednja sa vratima i prozorima barokne profilacije nosi nad glavnim portalom grb porodice Paskvali, a treća, takođe sa baroknom profilacijom kod izrade vrata i prozora, sa pomenutim grbovima i tordinarim užetom iz prvobitne gradnje. U rekonstrukciji ove palate poslije zemljotresa, odstranjivanjem maltera, nađeni su prelomljeni lukovi gotičkih otvora, naknadno prezidani i kameno pročelje fino klesanih tesnika, koje se prostiralo čitavom dužinom palate.



Slika 3. Grb porodice Buća



Slika 4. Prozor sa tordiranim potprozornikom palate Buća



Slika 5. Luneta sa portala porodice Buća

Sa ove palate danas se u holu Pomorskog muzeja Crne Gore nalazi veliki kameni timpanon, visokoreljefni triptih, klesan u romaničkom maniru sa primjesama gotike. Po sredini triptiha u dekorisanom štitu prikazan je konjanik sa štitom i oklopom na glavi okrenutoj u poluprofilu, koji u ruci nosi koplje sa barjakom na vrhu, a na samom šiljastom završetku pri dnu štita isklesan je grb porodice, stilizovan ljiljanov cvijet. Sa lijeve strane je neobično mitsko biće, plod mašte, bezimenog kamenoresca, sa tijelom lava i glavom muškarca, uzdignuto na zadnje noge i čvrste gipke šape. Dugačak savijen rep završava se stilizovanim listovima krupnog, razlistalog bršljana. Na leđima je plašt sličan krilima slijepog miša. Mladi čovjek i atipični grifon sa životinjskim trupom i neobičnim plaštom simboli su mlade grane porodice Buća, koja je u cvjetanju, punom radnom i životnom usponu. Desno je, uklapajući se u bočnu, zaobljenu stranu timpanona, istovjetna u prikazu tijela, nešto voluminoznija figura, ali je glava figure bradat čovjek, guste kose, s licem, ne mladičkim, već zrelim, zamišljenim pod teretom godina i iskustva. Starija, pa ipak jedra predstava zrelog muškarca, simbol je stare grane porodice koju veliča slava, činilo se beskonačno trajanje jedne od najvitalnijih plemićkih porodica drevnog Kotora.

Danas se na mjestu ove palate nalaze dvije zgrade sa zajedničkom fasadom, kao i jednakom spratnom visinom, jer leže pod istim krovom; u prvoj i drugoj nalaze se prostorije hotela i restorana „Astorijska“, a treća, za sprat niža kuća u sklopu nekadašnje palate služi u stambene svrhe, a u njenom prizemlju je pekara.

Na trgu nekada najraskošnije palate Buća, odnosno u njenoj neposrednoj blizini, nalaze se palate Pima, Paskvali, u središnjem dijelu pomenute palate, Bizanti, koja je unutar svog perimetra pokrivala i nekadašnju Crkvu Sv. Nikole, zadužbinu porodice Buća. Ispred palate nalazile su se tezge sa brašnom i jedna velika krušna peć, što se može povezati sa činjenicom da su Buće bili poznati kao posjednici velikog broja mlinova u Mrčevcu, Levanji, Kavču, Pasiglavu.

Ruševine palate za koju se pretpostavlja da je bila vlasništvo protovestijara Nikole Buće, čija se velika kuća pominje u arhivskim dokumentima, dan-danas zadivljuje prolaznike preostalom raskošnom fasadom i biforom postavljenom visoko na pročelju (kuća br. 463, prostor između kuće Sv. Nikole i Crkve Sv. Marije od Rijeke). U neposrednoj blizini, prekoputa ove preostale fasade, dijagonalno, sa desne strane, nalaze se ostaci još jedne omanje palate koja je bila u vlasništvu porodice Buća. Na ovoj kući, koja je nekada bila u sklopu mnogo raskošnije, višocije palate, preostala je bifora i jedna monofora.



Slika 6. Enterijer hotela Astoria



Slika 7. Pogled na palatu Buća

Porodica Buća predstavljala je tokom srednjeg vijeka jednu od privredno i istorijski najznačajnijih kotorskih porodica. Trifun Buća bio je, zajedno sa rođakom Tomom Dragom, izaslanik kralja Milutina u Francuskoj 1308. godine kod visoko kotirane vlasteoske porodice bliske dvoru, kod brata francuskog kralja Karla od Valoe, pretendenta na carigradski presto. Trifun Buća bio je izaslanik kod pape, kao i izaslanik kraljeva Milutina i Stefana Dečanskog kod Dubrovčana. Najpoznatije Buće bili su pomenuti Tripun, Mihailo, koji je 1350. godine išao u Mletke da traži mletačku pomoć za pohod cara Dušana na Carigrad, i Nikola, koji se proćuo kao najjači dubrovački i kotorski privrednik i protovestijar cara Dušana. Pavle Bućov Buća, sin diplomate Trifuna, pravnik, bio je posljednji

knez samostalnog Kotora. Nikola Buća je zbog zalaganja za interese Dubrovnika u diplomatskoj misiji u kojoj im je od kralja Stefana Dušana izdejstvovao dio Stonskog rata, Pelješac, dobio posjede u gradu i privilegiju da sa svojim potomstvom uđe u red dubrovačke vlastele. Bio je jedini Kotoranin koji je ušao u dubrovačko Malo vijeće, finansijer, komornik na srpskom dvoru, čovjek od koga je umnogome zavisila karavanska trgovina Srbije sa Primorjem. Godine 1351. poslat je u Francusku da isprosi kćer Žana Dobrog za suprugu carevog sina Uroša. Do braka nije došlo zbog vjerskih razloga, ali je Buća divno primljen i dobio dozvolu da na porodični grb, umjesto pogače stavi ljiljan. Najznačajniji predstavnik familije, protovestijar Nikola Petrov Buća, umro je 1354. godine.



Zemljotresi u Kotoru – odlike renesansno-baroknih gradnji palata

Grad u ekspanziji ipak je urušavan tokom nekoliko jakih zemljotresa: 1537, 1559, 1563. i 1567. godine, od kojih je treći, onaj iz 1563, bio katastrofalan. U njemu je poginulo 150 građana, a od 750 kuća u gradu porušeno je 180. U XVII vijeku tlo je podrhtavalo nekoliko puta u zemljotresima iz 1608, 1631, 1632. i 1639. Katastrofalan zemljotres dogodio se 6. aprila 1667. godine i u njemu je porušena trećina kuća u Kotoru. Poslije ovog zemljotresa arhitektonski izgled Kotora dobio je novo ruho; brojne zgrade i palate su srušene, dok su njihovi ostaci uglavnom ostali u donjim konstrukcijama rekonstruisanih kuća ili su kao spolije korišćeni za gradnju novih kuća. Najveći broj ovih ostataka romano-gotičke gradnje zadržan je u ulici „od dva mosta“, koja vodi prema začelju hotela „Vardar“, na nekim zgradama u raznim djelovima grada, kao i na prostoru između današnje začeljne fasade palate Pima i Istorijskog arhiva. Nadrastanje stilova najbolje pokazuje i prepravka jednog romaničkog luka, suženog u stilu gotičkog, kasnije zaziđanog prelomljenog luka na kući koja vodi prema brijegu San Đovani istočno od glavne Zanatske ulice prema Gurdiću. Dekor i oblici renesansne gradnje, kao i njeni detalji, kombinuju se sa novim stilskim konstrukcijama nadolazećeg baroka. Kotor je nakon ovog zemljotresa barokiziran poput ostalih gradova na jugoistočnoj jadranskoj obali. Na razmeđu istoka i zapada, sa reminiscencijama na ranije stilske epohe, dosta sveden i redukovan u ukrasima u odnosu na ostale mediteranske i srednjoevropske zemlje, u simbiozi sa ranijim stilskim arhitektonskim elementima, bokeljski barok dopadljiv je upravo zbog tih svojih posebnosti.

Slika 8. Ruševine palate protovestijara Nikole Buće



Slika 9. Današnji izgled palate Pima

PALATA PIMA

Prekoputa nekada reprezentativne palate Buća, kojoj se danas gotovo ne naslućuju ni ostaci, nalazi se palata Pima, koja svojom lijepo razuđenom zapadnom fasadom dominira trgovom. Palata je sagrađena u XVII vijeku u renesansnom stilu sa odlikama barokne gradnje u gornjoj spratnoj konstrukciji, jer je obnovljena nakon zemljotresa iz 1667. godine. Dvije lođe renesansnog tipa razdvojene su glavnim portalom, u unutrašnjosti vijenca od lišća isklesan je patricijski grb porodice koji pridržavaju dva anđela, motiv, koji je prepoznatljiv i na brojnim dubrovačkim i korčulanskim palatama renesansno-baroknog perioda. Prostorije u prizemlju presvođene su krstastim svodom i uglavnom su korišćene kao skladišta. Najljepši detalji na fasadi su dva vrlo elegantna balkona, prvi sa pet otvora, sa stamenom, dekorativnom kamenom ogradom, a drugi postavljen na 12 kamenih konzola, sa šest prozora, ukrašen željeznom ogradom, oblikovan u drugoj polovini XIX vijeka, kada je dobio kamenu ploču i pomenutu željeznu ogradu, rad izvrsnih kotorskih kovača. Glavna fasada na oba sprata ima još dva prozora na drugom i tri na prvom spratu, izvan balkona, što znači da je zgrada pomjerena po dužini,

glavnom osom, balkonima, prema južnoj strani. Na prvom spratu izvan balkonske konstrukcije preostao je samo jedan prozor.

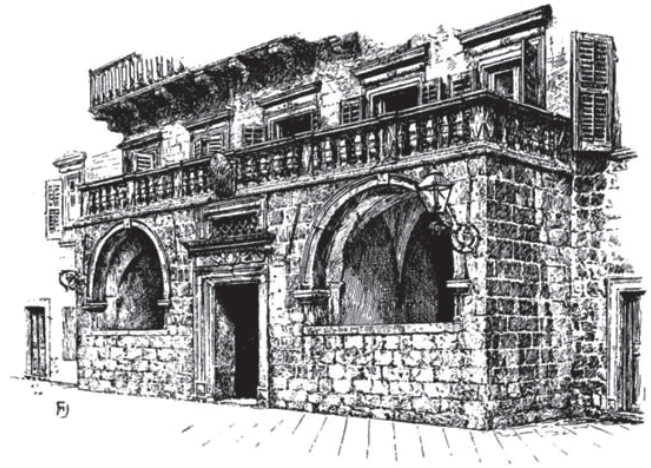
Na zgradi su zbog potrebe Nautičke škole, koja je u njoj bila smještena početkom XX vijeka, na sjevernom dijelu dozidana dva sprata sa prilazom iz dvorišta susjedne palate Jakonja (br. 329). Ove nadograđene konstrukcije su zbog stabilnosti palate, na inicijativu vlasnika, porodica Lazarević i Jovanović, na veliku sreću, uklonjene. U zadnjem, istočnom dijelu palate nalaze se ostaci otvora romano-gotičke profilacije, na zidu u unutrašnjem dvorištu, između palate Pima i susjedne kuće i u prizemlju zgrade Istorijaskog arhiva. Stari arhitektonski elementi uklopljeni su u baroknu strukturu zgrade, a sve ovo ukazuje na to da je na ovom mjestu bila putanja još jedne stare, srednjovjekovne ulice, koja je uklonjena da bi ustupila mjesto novim građevinama. U ulaznom dijelu dvorišta postavljena je spomen-ploča u znak sjećanja na Nautičku školu i njenog upravnika, profesora Juriju Cariću, 1952. godine.

Porodica Pima izumrla je u XVII vijeku, a u kotorskim arhivskim spisima pominje se već 1326. godine. Pod krovom ove palate odnjegovani su značajni kotorski pravници, sudije i profesori pravnih



Slika 10. Nekadašnji izgled ulaza u palatu Pima

nauka. Najpoznatija ličnost porodice bio je prvi katorski pjesnik humanista Bernard Pima, poeta laureatus, ovjenčan lovorovim vijencem na rimskom Kapitolu, slavljen u svoje vrijeme, sudionik čitanja papske bule u Kotoru 1514. godine. Umro je veoma mlad 1518. godine i sahranjen je u Crkvi Sv. Marije od Rijeke, gdje mu se do 1930. godine nalazio epitaf na nadgrobnoj ploči, koji je kasnije prenesen na mermernu ploču. U najstarijim katorskim dokumentima pominju se 1326. godine Rusin Pima i njegovi sinovi Petar i Vita, a krajem vijeka, 1395, Grubojica Pima, kao vrlo ugledan građanin. Humanistički pjesnik Jeronim Pima ističe se početkom XVII vijeka, pišući na našem jeziku, a sredinom istog vijeka pominje se Ljudevit Pima, doktor prava, profesor i prorektor Padovanskog uni-



Slika 11. Likovni prikaz ulaza u palatu Pima

verziteteta, koji je 1644. bio godišnji sudija u Kotoru. Poslije izumiranja porodice Pima palata je pripadala uglednoj građanskoj porodici Stefanović iz Kotora.

Poslije preseljenja Nautičke škole, palata je kasnije ponovo korišćena u stambene svrhe. Danas u cjelini pripada porodici Lazarević. Ukusno uređenu zgradu sadašnji vlasnici brižno održavaju, i ona je zadržala u osnovi izvornu namjenu stanovanja bez novokomponovanih prepravki. Porodica Lazarević je i u enterijeru zgrade, sa ukusno biranim namještajem, vrijednom zbirkom slika, portreta, ikona, zbirkom oružja i bogatom bibliotekom u potpunosti sačuvala raskoš i smisao za estetske vrijednosti, što je usklađeno sa nekadašnjim baroknim načinom življenja u ovoj palati.



Slika 12. Žuti salon u palati Pima, danas vlasništvo porodice Lazarević



Slika 13. *Nekadašnji izgled dvorišta palate Pima*



Slika 14. *Današnji izgled dvorišta palate Pima*



Slika 15. *Stepenište ka prvom spratu*

Sačuvano je i unutrašnje dvorište renesansnog tipa sa stepeništem, sa biranim rastinjem, maslinom zasađenoj u kamenom pilu, neposredno do ulaza kroz zasvođeni bačvasti svod, jasminima u omanjim pilima i stablom kamelije pored bunarske krune. Ispod luka drugog stepeništa nalazi se gotsko-renesansna bunarska krana, koja je smještena neposredno iznad donjeg bunara, originalnog izvora vode zatvorenog poput prozora, lijevo, ispod gornje terase. Iza bunarske krune je kitnjasto dekorisana kamenica, umivaonik, sa fitomorfnim detaljima i glavom mletačkog lava u anfasu, okrunjenog nimbom, ispod nadvišenog luka.

Prizemni dio palate, sa lijeve strane od glavnog ulaza, danas je prostor Galerije solidarnosti, vlasništvo OJU Muzeji, koja se koristi kao izložbeni prostor. Svojom stamenošću, rasporedom i unutrašnjim sadržajem, koji je uglavnom sačuvao izvorni oblik, sa baroknom profilacijom vrata i prozora i mermernim podom, uglavnom od bijelog kotorskog kamena iz kamenoloma Đurići, ovo je jedna od najljepših kotorskih palata. Ipak, tokom godine, uglavnom na sjenoj strani ulice, podsjeća na zatvorenu, prekrasnu školjku, koja čuteći priča o svom vjekovnom trajanju.



Slika 16. *Izlaz na terasu prvog sprata*



Slika 17. Umivaonik u dvorištu palate Pima

PALATA BISANTI – BIZANTI

Palata Bizanti se zapadnom fasadom prostire ulicom koja vodi na Trg od brašna, a sjevernom fasadom izlazi na glavni gradski Trg od oružja, zalazeći jednim dijelom u malu ulicu koja vodi lijevo, iza hotela „Vardar“. Izvorno, palata je sagrađena u XIV vijeku, 1326. godine, jer se iz tog vremena pominje pekara Bizanti i kuća Petra Bizantija, uz Crkvu Sv. Jakova od Lođe. Palata je svoj današnji izgled dobila nakon zemljotresa 1667. godine. Prvobitni korpus palate je prema stručnim procjenama građen 1641. godine, iako je moguće da se ovaj datum pominje i kao godina većih rekonstrukcija na građevini romano-gotičkog perioda. Sjeverno krilo palate, sa velikom, sada zazidanom lođom iznad prvog sprata, sagrađeno je 1674. godine, o čemu svjedoči grb sa inicijalima Nikole Bizantija i datumom gradnje, 1674. godinom, na istočnom zidu palate, na terenu nastalom kupovinom nekoliko kuća, koje su se nalazile nedaleko od Crkve Sv. Jakova od Lođe (tlocrt crkve danas je na trgu koji se koristi kao otvoreni prostor za restoran hotela „Vardar“). Ovdje je u prizemlju, prekoputa palate Jakonja, renesansni portal, na kome konveksno-konkavni kapiteli nose nadvratnik sa hristogramom u krugu i natpisom: AVXILVM MEVM A DOMINO. Bastonatom optočeni dovratnici ovog portala karakteristični su za gotičku profilaciju. Ovo su, po nekim podacima, bila vrata koja su izvorno vodila u izvjesnu kapelu, a kako je ovaj dio palate nekada bio u vlasništvu porodice Verona, nije isključeno da je njima i pripadala, iako je prema inicijalima na istom zidu, iznad srednjeg prozora prvog sprata i godinom: ANNO DOMINI MDCLXXIII, ovo mogla biti i kapela istoimene porodice Bizanti. Međutim, u jednoj od bočnih soba palate, na uglu drugog sprata, nalazila se mala kućna kapela, sa dvokrilnim profilisanim drvenim vratima. Uklonjena je i ova kapela, tokom najnovije obnove palate, tako da je osim devastacija u posljednjim vijekovima i ovo jedan od propusta u očuvanju izvorne arhitekture grada pod zaštitom UNESKO-a.



Slika 19. Grb porodice Bizanti u granuliranoj luneti



Slika 18. Izgled palate Bizanti sa sjeverozapadne strane

U isto vrijeme barokizirana je i unutrašnjost palate. Rekonstrukcija izvornog enterijera, koji je zatečen prilikom revitalizacije zgrade od posljedica katastrofalnog zemljotresa, 1674. godine, u to vrijeme uslovala je smanjivanje izvornih prostorija. Rekonstruisana izvorna tavanica u zapadnoj sobi prvog sprata posjeduje raskošno rezbaren drveni plafon, jedini do danas sačuvan u Kotoru. Pokrivao je, od postanka ovog originalnog dijela palate, niz kamenih konzola međuspratne tavanice i primarne „bankine“, grede nosače, na njima i do polovine njihovog raspona. Dva sačuvana polja tavanice, smanjena za dva ista polja tokom pomenute restauracije 1674. godine, ukrašena su profilisanim grednim vijencem od dasaka, sa pojasom



Slika 20. Glavni portal palate porodice Bizanti



Slika 21. Izgled dvorišta palate



Slika 22. Ograda terase sa balustradom



Slika 23. Detalj sa ograde terase

floralnog motiva, konzolama i trakama sa motivima kime i astragala, te uz kamene profilisane portale, na kojima su isklesani porodični grbovi i motivi, predstavljaju jedine originalne elemente ovog nekada prvoklasnog plemićkog zdanja. Arhitektonska organizacija prostora u unutrašnjosti palate – prije svega prvi sprat, glavna etaža palate – koncipirana je po principu *piano nobile*, koji je karakterističan i za ostale plemićke palate. Reprezentativna glavna sala morala je biti većih dimenzija, sa zidnom dekoracijom, slikama, uglavnom biblijskog sadržaja, koje su uvožene iz Venecije, ili radova istih majstora koji su na našoj obali ukrašavali plemićke domove. Podovi soba sastojali su se od dijagonalnih tavela, sastavljenih u obliku šahovskog polja, braon i oker kombinacije, a u bočnim odajama od manjih pravougaonih oblika, sastavljenih u obliku riblje kosti. Pronađeni su i podovi iz novijih faza palate rađeni u stilu venecijanskog teraco poda, koji liči na mozaik, a zapravo je rađen mješavinom maltera, tucane opeke, oblutaka bijele, crvene i zelene boje, korišćenih za površine, crvenog za borduru i bijelog za ivicu koja se odvajala od poda.

Postoji mogućnost da je u isto vrijeme zbog izgradnje manje lođe na južnom dijelu građevine, iznad portuna, sklonjen izvorni zabat portala u stilu cvjetne gotike, djelo čiju ljepotu hvali kotorski benediktinac Timotej Ćizila (Cisilla), barokni pisac, autor djela *Bove d'oro*. Spolja posmatrano, palata se uklapa u okolnu arhitekturu i odlike reprezentativne palate nisu sagledive u njenom eksterijeru, već se ogledaju u reprezentativnoj renesansnoj koncepciji unutrašnjeg dvorišta, koje spaja sjeverno i zapadno krilo palate. Preostali arhitektonski detalj na spoljašnjem zapadnom zidu palate je i zazidani timpanon iz XVI vijeka, uokviren granuliranim prstenom, sa grbom porodice Bizanti unutar njega. Neupadljive i prilično uobičajene fasade, koje su arhitektonski nepravilno koncipirane, skladne su po svojoj organizaciji otvora, jer su simetrične i harmonične, što je posljedica modularno koordiniranih tipski zamišljenih i realizovanih okvira prozora i vrata i simetričnih međuspratnih ponavljanja.

Plitko profilisani prozori, dopremljeni sa Korčule, bez floralnih ukrasa po sredini i sa strana natprozornika izvučenog upolje, zadržali su renesansni izgled. Ulazni portal prvog sprata, koji je rađen u bunjatu i uklesan 1602. godine na zaglavnom kamenu, nije originalan, jer se oko njega vide tragovi plombiranja zida oko njega.

U palatu se ulazi kroz glavni portal gotičko-renesansnog tipa, koji je umetnut krajem XVII vijeka, a nalazi se na krajnjem južnom dijelu zapadnog pročelja, oko 2 metra uvučen u odnosnu na glavni pročeljni zid, u ravni nekadašnje Crkve Sv. Nikole Mornara. Dovratnici portala nose nadvratnik, ukrašen reljefnim gotičkim vegetabilnim motivima, koji izlaze iz razjapljenih vučjih čeljusti, moguće i glava zmaja,



Slika 24. Detalj željezne ograde



Slika 25. Skulptura Pietra Duodo, mletačkog providura iz 1691.



Slika 26. Rekonstruisani izgled originalne tavanice

jer su na desnom vidljive krljušti. Greda iznad ove posjeduje vegetabilni preplet, kantaros po sredini i lavovske figure lijevo i desno. Završna greda izvučena je upolje i stepenaste je profilacije. Od svih većih kotorskih palata palata Bizanti ima najmanje ukrasnih detalja na fasadama, ne posjeduje gotovo nijedan ukras osim uglavnom ritmično raspoređenih prozorskih otvora.

Sjeverna fasada, dijelom okrenuta Trgu od oružja, i njen produžetak, koji se prostire u pravcu uske ulice kojom se izlazi na mali trougaoni prostor ispred palate Jakonja prelama se dva puta. Uži prostor izlazi na Trg od oružja, a širi je okrenut uskoj ulici. Pročelje okrenuto prema glavnom trgu ima po četiri prozora na prvom i drugom spratu, a u prizemlju četiri portala sa lučnim završecima. Na zapadom dijelu pročelja mali balkon, djelimično pomjeren prema zapadu, daje

određenu asimetričnost fasadi. Ispod krova, ispod dvoslivnog krova, nalazi se mali prozor. Ova sjeverna fasada produžava se prema uskoj ulici okrenutoj hotelu „Vardar“. Na drugom spratu je sedam prozora, od kojih je četvrti neposredno poviše rasteretnog luka koji zgradu vezuje sa bočnom, južnom stranom hotela. Ispod, na prvom spratu, nalazi se šest prozora, a u prizemlju 4 portala i po jedan magazinski prozor. Zapadna fasada, okrenuta uskoj ulici koja vodi do Trga od brašna, zajedno sa blagim prelomom sa južne strane ima po pet istih prozora na prvom i drugom spratu i pet portala lučne profilacije, od kojih je peti dograđen 1894. godine. Između trećeg i četvrtog prozora na prvom spratu nalazi se granulirani okvir sa grbom porodice Bizanti. Na uskoj južnoj fasadi prema glavnom portalu na prvom i drugom spratu nalaze se po jedan prozor barokne profilacije, a u prizemlju



Slika 27. Enterijer palate Bizanti

pravougaoni magazinski prozor sa rešetkom. Iznad glavnog portala na prvom spratu je prozor, sa motivom žioke na raboš na natprozorniku. Iznad je prozor jednostavne profilacije, a na vrhu u istoj vertikali je mali prozor, višestruke kamene profilacije.

Barokni stil, sa osnovnom renesansnom koncepcijom unutrašnjeg dvorišta, ogleda se u dekorativnoj kamenoj obradi ograde stepeništa, koja ograđuje i gornju terasu, gdje su locirana tri ukrasna stubića. Stepenište koje vodi od ulaznog dvorišta ima bogato dekorisanu balustradu sa konkavno-konveksnim stubićima, koji se smjenjuju sa floralnim motivima i motivima grba sa lavom. Na prvom stubiću stepeništa, idući odozdo, nalazi se stubić sa floralnom ornamentikom i porodičnim grbom sa lavom, zatim slijede stubići uobičajene profilacije, pa sedmi stubić floralne dekoracije, dvanaesti sa lavljim grbom i floralnim ukrasima i posljednji u nizu, koji čini rubnu ogradu gornje terase, sa lavom i floralnom dekoracijom, kao i istim ukrasom sa gornje strane. Na gornjoj balustradi, koja flankira terasu sa zapadne strane, samo je zadnji stubić dekorisan floralnom ornamentikom u samom uglu, a sa južne i zapadne strane omeđen je po jednim polustubom. Peti, deveti i četrnaesti stubić udvojeni su desno i lijevo polustubovima istim kao na stubovima balustrade i ukrašeni rombovima (tri plitka romba, jedan iznad drugog). Posljednji stubovi stepeništa u ovoj plati istovjetni su sa stubićima balustrade na balkonima palate Grgurina. Bunarska kruna na samom ulazu u dvorište postavljena je sa južne strane. Na podestu stepeništa desno nalazi se najljepši unutrašnji ukras stepeništa. Na prvom stubiću je kantaros iz koga izlazi stilizovana biljka. Srednji je najljepše dekorisan. Baza je dekorisana cvijetnim motivom, dok se iznad nalazi stilizovani čempres sa propetim lavovima sa strana i grbom porodice na vrhu, iznad koga je lav u štiti sa stilizovanim floralnim dekorom. Na zadnjem stubiću je floralni motiv sa porodičnim grbom i propetim lavom na vrhu. Svi ovi dekorativni stubovi flankirani su sa strana polustubićima.

Od dvorišta, čiji je pod od *teraco* betona, kamene stepenice sa željeznim rukohvatima vode do prostorija, stambenih jedinica na spratovima. Dvorište u koje se ulazi sa terase trougaonog oblika čini balkon koji počiva na konzolama, sa željeznom ogradom novijeg datuma.

U ulaznom dvorištu je bunarska kruna dekorisana lavom u profilu sa podignutom desnom šapom i izuvijenim repom, kao i lijepo stilizovanim razlistalim krupnim, akantusovim lišćem, guste i bogate dekoracije, na uglovima bunara; nad lavom, centralnim simbolom grba Bizanti, dat je ukras u obliku lepeze i po dva bogato dekorisana manja akantusova lista, koja se rastvaraju i izlaze iz stilizovanih vaza u kojima su upisani inicijali N. B. Bunar je koncipiran tako da se iz okruglog oblika sa trougaonim prelazima formira oblik kvadrata. Sa strana bunara, sem stilizovane

geometrijske dekoracije, nema ukrasa. Dekoracija je, i pored barokne bujnosti, tvrdo i plitko obrađena, te još uvijek ukazuje na stilske odlike gotike.

U dvorištu palate, do razbijanja u proljeća 1945. godine, stajala je skulptura Pjetra Duoda, mletačkog providura iz 1691. godine sa poznatim natpisima sa prednje i lijeve strane pročelja. Ona predstavlja jedinstven primjer skulpture civilne osobe. Lice blagog čovjeka sa gustom, kovrdžavom perikom krasila je bogata vojna uniforma sa dekorativnom stilizovanom mašnom i prikazom krsta malteškog tipa, bogatim kaputom, koji pada do ispod koljena sa gusto klesanim dekorom u predjelu manžetni i donjih rubova kaputa i pojasa. Pjetro Duodo je na nogama nosio vojničke čizme do članaka, i po modi svog vremena svilene čarape i kratke „gaće“, tipa bokeljskih, koje, djelimično, rubom, izviruju ispod kratkog, paradnog kaputa. Na podnožju postamenta sa lijeve strane bio je položen vojnički kalpak sa perjanicom.

Na zidu na kome je ova skulptura, kao vid zaštite od pada, nalazi se jedino preživjelo okno srušene Crkve Sv. Nikole Mornara, čiji je plan označen na podu susjedne kuće, danas kafića „Cesare“. Sa iste, južne strane, poslije rušenja Crkve Sv. Nikole Mornara 1887. godine na istom mjestu izgradila se trospratna zgrada. U istom dvorištu, na desnom zidu stajao je grb porodice Paskvali, koji se danas nalazi u kotorskom Lapidarijumu. Prema prezimenu vlasnika palate, u čijem je dvorištu postavljen, kip mletačkog providura u narodu je bio popularan kao Bižanto. Danas palata služi u stambene svrhe, a u njoj je smještena i Sala Skupštine opštine Kotor, koja se koristi za skupštinska zasjedanja lokalnog parlamenta. U prizemlju su poslovni prostori pošte, suvenirnice, prodavnice, jedan foto atelje i kancelarija TO Kotor.

Plemićki rod Bizanti pominjan je u arhivskoj građi, u prvoj knjizi kotorskih notara 1326–1337. godine i pod imenom, odnosno nadimkom Ćufeti, kao i u vezi sa kućom sa pekarom pored Crkve Sv. Jakova od Lođe. Ova porodica iznjedrila je veliki broj istaknutih ličnosti Kotora, koje pratimo od XIV do XVIII vijeka.

Najpoznatiji članovi porodice Bizanti bili su zapovjednici kotorskih ratnih galija: Marin Nikolin Bizanti, 1473. i Jeronim Bizanti, zapovjednik kotorske galije „Sv. Tripun Koterski“ u proslavljenom okršaju kod Lepanta 1571. godine. Poznat je i Đorđe Bizanti, humanistički pjesnik, školovan u Italiji, koji je, po uzoru na Petrarku, pisao lirske pjesme na italijanskom jeziku, objavljene u zbirci *Rime amorose*. Štampane su u Veneciji 1532. godine. Porodica Bizanti dala je brojne naučnike, pravnike, sveštena lica, tokom XVII vijeka biskupe Tripuna i Luku, istoričara i pravnika Antona Bizantija. Prezime Bizanti ne pojavljuje se među plemićkim porodicama koje je potvrdila Austrija 1834. godine, što ukazuje na činjenicu da je u to vrijeme ova porodica već izumrla.



Slika 28. Današnji izgled palate Beskuća sa spoljnje strane bedema

PALATA BISCUCCHIA – BESKUĆA

Porodica Beskuća relativno brzo je stekla ogroman kapital, koji se ponajviše ogledao u velikom broju kuća, od kojih su mnoge bile reprezentativne palate. Jedna od njih nalazi se prekoputa palate Bizanti u ulici koja vodi od Trga od oružja do Trga od brašna. Vrlo je neobičan nagli privredni uspon ove porodice. Prema predanju, negdje oko 1660. godine stigao je jedan seljak iz Strpa kao beskućnik, a njegov unuk bio je već „conte Beskuća“, jer se naglo obogatio u pomorskoj trgovini. Na Prčanju su Beskuće krajem XVIII vijeka podigli jednu od najljepših prčanjskih palata, sa viđenicom i balkonom na pročelju od korčulanskog kamena sa tri konzole i dekorisanom balustradom. U Kotoru je konte Jozo Beskuća neposredno iza velikog potresa podigao zgradu, 1667. godine, mada se na osnovu datuma na donjem rubu grba na palati – 1776. godina – može govoriti o obnovi palate Bizanti, ne Beskuća. Seljaci u Mrčevcu, gdje su Beskuće imali velike posjede, govorili su da su Beskuće posjedovale 99 kuća u Italiji i Boki Kotorskoj, Kamenarima, Prčanju i Tivtu. Trgovačke kuće imali su u Veneciji i Carigradu. U gradu Veroni imali su svoj posjed, zvan Qvaderni, pa su htjeli da svom prezimenu dodaju i naziv Qvaderni. Konte Jozo Beskuća, za koga se vezuje priča o ovoj palati, htio je, prema predanju, izgraditi i stotu kuću, da bi se prezvali u Stokuća, ali im to nije dopustila vlast, da se ne bi isuviše osilili. Palata porodice Beskuća u Kotoru visoko na pročelju, zbog izrazite

visine glavnog portala sa zelenim drvenim vratima, ima jednu od najljepših luneta u stilu plamene gotike na jugoistočnoj jadranskoj obali, isklesanu u dubokom



Slika 29. Današnji izgled palate Beskuća sa ulice

reljefu, sa propetim okrunjenim lavom, ukrašenim perjanicama u obliku razlistalog lišća, koji u šapi drži štit sa grbom porodice Bizanti i lavom kao motivom. Iznad lunete sa centralnim motivom propetog lava, u pravougaoniku dekorisanom po ivicama stilizovanim lišćem, lijevo i desno prikazana su dva anđela, sa krilima koji lebde u prostoru, kao čuvari porodičnog znamenja. Motiv propetog lava, grb porodice Buća, ukras je i kapitela na glavnom portalu palate. Polukružni zabat portala okružen je pravougaonom pločom sa renesansnim lišćem lovora, hrastovim lišćem i vinovom lozom. Vijenac raste iz košara, koje drže dva naga dijeteta u čučućem položaju, iznad renesansnih polukapitela, kao minijaturni atlanti. Prema obliku lišća i plodova, ovaj gotičko-renesansni ukras je iz druge polovine XV vijeka. U luneti, prednji lav nosi porodični grb, a stražnji lav, simbol ratništva, kacigu.

Ova luneta zapravo je izvorno portal prvobitne palate porodice Bizanti, koja je već uveliko ekonomski posustala, dok su Beskuće zgradu ili preuredile ili kupile, a možda im je samo pripisana u javnosti bez prave pozadine, jer u popisu građana Kotora od 1760. do 1820. godine Beskuća se ne navodi kao stanovnik Kotora, nastanjen u ovoj palati, a prema zemljišnim knjigama iz 1832. godine ne navodi se ni kao njen vlasnik. Bilo kako bilo, Beskućama se ovo zdanje pripisuje prema predanju i zgrada je danas poznata pod nazivom Beskuća, tako da se uz priču o njoj obavezno nadovezuje i istorija porodice Beskuća, koja relativno kasno stiće plemićki status. Iako postavljen visoko, i ovaj reljef stradao je tokom rušilačkog divljanja u proljeće 1945, doduše, na sreću ne u potpunosti, jer se smatralo da su i to mletački lavovi, a ne simboli stare, ugledne plemićke porodice Bizanti. Stradao je lav na kruni perjanice grba ove porodice, a lavu koji drži štit oštećeno je lice i jedna šapa. U ovoj su se zgradi nalazile kancelarije Okružnog i Sreskog suda, pošto je početkom XIX vijeka palata pripala opštini Kotor. U palati, koja je dobila funkciju sudske zgrade,



Slika 30. Luneta nad portalom palate, nekadašnji izgled

čuvale su se notarske knjige kotorske komune od XIV do XVIII vijeka, najveće vrijednosti Istorijskog arhiva Kotora, iz kojih, kao osnovnih pravnih i istorijskih izvora, naučni istraživači crpu izuzetnu građu za proučavanje kotorske prošlosti. Vrijednu arhivsku građu otuđili su svojevremeno Italijani, ali je ona vraćena u Kotor u poslijeratnom periodu. Danas je palata građevinski nezavršena unutar spratova i u privatnom je vlasništvu. U prizemlju su butici i jedan ugostiteljski objekat. Ova palata velikih dimenzija, čija se krovna konstrukcija sa visokim dimnjacima i prozorima vidi i sa spoljne strane zidina, sa ulične strane dominira visinom i brojnim prozorima bez ukrasa, a portal velikih dimenzija, sa kapitelima i lunetama dekorisanim u dubokom reljefu, jedan su od najupečatljivijih detalja grada Kotora.

Porodica Beskuća je, kupujući brojne posjede u Boki, dobijanjem plemstva, dobila i svoj grb – zmiju omotanu oko stabla, koja u ustima drži dijete sa devizom, koju su imale gotovo sve plemićke porodice: *Si deus cum nobis, quis contra nos – Ako je Bog sa nama, ko će protiv nas*. U svojoj palati na Prčanju Beskuće su okupljale internacionalnu gospodu, sa kojom su dijelile prijateljske i interesne veze. Tokom 1878. godine, u vrijeme burnih političkih previranja, kada je međunarodna ratna mornarica demonstrirala protiv Turske, kako bi ustupila gradove Bar i Ulcinj Crnoj Gori, braća Beskuća priredivala su komandantima lađa prijeme u svojoj palati na Prčanju. Kod njih su tajno dolazile u posjete i austrijske nadvojvode. U prilog slavi i ugledu, kao i visokom materijalnom statusu koji je ova porodica imala u doba Mletačke Republike, govori i podatak da je književnik Stefan Mitrov Ljubiša u jednoj svojoj priči uvrstio nekog Beskuću kao providurovog povjerenika u odnosima između njega i naroda.



Slika 31. Stara razglednica sa izgledom palate Beskuća



Slika 32. Današnji izgled palate Vrakjen

PALATA VRACCHIEN – VRAKJEN

Palata Vrakjen sjevernim pročeljem nalazi se na izlasku iz zasvođenog tunela, koji vodi od katedrale Sv. Tripuna prema Trgu od salate, na kome se nalazi istočni dio fasade sa dva prozora, jednostavne kamene profilacije i sa dva portala, vrata na koljena, raspoređena u prizemlju, lijeva sa prelomom na koljeno na lijevoj, a desna na desnoj strani. Južna fasada palate dijelom je otvorena prema Pjaci od salate, a jednim dijelom uvučena u uski prolaz, tako da je sakrivena od pogleda. Odmah pri izlasku iz tunela pogled nam pada na glavno, sjeverno pročelje jednospratne palate skromne spoljašnosti, spolja obložene crvenim malterom koji je proizveden od tučene opeke, sa graničnim linijama, bijelim kordonima svedenim u ravni sa zidovima, koji prate spratnu konstrukciju zgrade, od prizemlja u kamenu, poda i gornje linije prozora na drugom spratu. Iznad glavnog portala na pročelju zgrade nalazi se grb porodice Vrakjen, sa motivom vrane na horizontalnoj gredi i tri kose grede u donjem polju. Motiv vrane je u središtu, a iznad njega je viteški šlem, sa anđelima u štuko dekoraciji, koji ga pridržavaju sa lijeve i desne strane. Originalna zelena drvena vrata uokvirena su glatkim dovratnicima i nadvratnikom, a iznad je već pomenuti porodični grb. U prizemlju palate sa lijeve strane nalazi se manji pravougaoni prozor, korišćen za magazin, jednostavnog okvira, kakvi su, uostalom, svi prozori palate. Iznad portala je prozor jednostavne profilacije, a u

produžetku fasade iza zasvođenog luka, gdje je bila smještena kućna kapela, produžava se krilo palate, u prizemlju sa po dva magazinska prozora, sasvim zapadno na sjevernoj, glavnoj fasadi sa jednostavnim ulazom i simetrično raspoređenim prozorima. Spolja posmatrano, možda je pretenciozno ovo zvanje nazvati palatom, ali je njena unutrašnjost, neobične koncepcije sa svim sačuvanim detaljima, najvjerojatnije djelo nekog nepoznatog italijanskog arhitekta, sa gotovo svim originalno sačuvanim detaljima enterijera.

Iako je spoljašnjost palate skromna, ona je, pomenuto je, u enterijeru pravi dragulj neoštećene izvorne



Slika 33. Nekadašnji izgled zasvođenog tunela koji vodi ka palati Vrakjen



Slika 34. Nekadašnji izgled glavnog portala palate Vrakjen

kotorske arhitekture. Četvorougao prostrano prizemlje sa dvije očuvane kamene klupe, lijevo i desno od centralnog ulaza, vodi do tri lučna otvora. Centralni lučni otvor sa sačuvanom originalnom rešetkom ispod luka vodio je u dva zasvođena magazina, koja su služila za zatvaranje sitnih prestupnika. Dva lučna otvora sa strana vode do lijevog i desnog luka stepeništa, koji se sastaju na međuspratu sa *teraco* podom, od koga stameno kameno stepenište sa originalnim ukrasnim željeznim rukohvatima vodi do kamenog baroknog portala, kasnije obojeno tamnosmeđom bojom.

Kroz ovaj portal ulazi se u omanji salon, koji je centralna omanja prostorija u ravni sa prozorom iznad glavnog portala. Desno od ove prostorije ulazi se u oveci glavni salon. Salon se prostire dužinom u pravcu istočnih prozora, a kraćim stranama u smjeru sjever-jug. Iz omanjeg pomenutog ulaznog salona ulazi se u manju prostoriju, u kojoj se takođe nalazi pod u *teraco* tehnici. Sjeverno od nje je mala kućna kapela, koja je u obliku omanjeg hodnika i pokriva lučni prolaz, vidljiv sa ulice, koji razdvaja sjevernu fasadu na dva dijela. Na podu je izvanredno očuvan mozaički ukras, kantaros, ranohrišćanski simbol izvora života, *fons vitae*, postavljen u pravcu sjever-jug.



Slika 35. Današnji izgled glavnog portala palate Vrakjen

Pored omanjeg salona, takođe sa *teraco* podom, nalaze se dvije prostorije, manja i veća, koje gledaju na unutrašnje dvorište, okrenuto prema jugu. Pod je u ovim prostorijama drveni. Saloni, stepenište i plafoni stepeništa oslikani su secesijskom zidnom dekoracijom sa kraja XIX ili početka XX vijeka. Iako je palata jednospratna, u njenom zapadnom dijelu dograđeno je još jedno stepenište, koje vodi na sprat i koji je bio namijenjen za poslugu. Sad je to stambena jedinica koja ne pripada vlasnicima palate. U sobama su sačuvana izvorna drvena vrata sa originalnim intarzijama u drvetu, šarkama, ručkama i ključaonicama iz vremena gradnje palate. Podovi su izvorni, venecijanskog tipa, *teraco* dekoracije, slični mozaičkom ukrasu, sa tri gracije u glavnom salonu unutar ovala, dok su u samo dvije prostorije drveni.

Najinteresantniji detalji na zgradi su stara kućna kapela i originalna kuhinja u prizemlju zgrade. U prizemnoj kuhinji se pored ognjišta i jednog kamenog pila nalazi starinski bunar, sa koga se crpla voda za kućnu upotrebu.

Unutrašnji vrt na koji se izlazi iz prolaza odmah do kuhinje, sa južne strane palate, u neposrednoj je blizini jugozapadnih kotorskih zidina. Palata je jedna



Slika 36. Kantaros, srednjevekovni simbol izvora života

Slika 37. Stepenište koje vodi do prostorija na prvom spratu



Slika 38. Tri gracije, teraco dekoracija na podu salona



Slika 39. Centralni salon okrenut ka istoku

od rijetkih kotorskih palata sa vrtom i zasađenim rastinjem. U vrtu raste stablo feđoje (*Feijoa sellowiana*), zimzelene biljke iz porodice mirta, visoke do 5 m, predivnog cvijeta koji cvjeta u proljeće i plodova koji dozrijevaju u oktobru. Porijeklom iz Južne Amerike, ovu rijetku vrstu voćke na našim prostorima donijeli su bokeljski pomorci.

Palata je privatno vlasništvo porodice Protić i zadržana je, jer su nasljednici nastanjeni izvan Crne Gore. Iako je prazna kuća stanište paukova i tišine, za Kotor je njena neokrnjena unutrašnjost bolji zalag nego promjene, kojima bi, eventualno, neki novi vlasnik narušio njene izvorne draži. Jugozapadni dio palate, nekada korišćen za stanovanje posluge na vrhu zgrade, danas nije u vlasništvu imenovane porodice i koristi se u stambene svrhe.

Za porodicu Protić se pretpostavlja da je porijeklom iz Vrake, neposredne okoline Skadra, odakle se u Kotor naselio rodonačelnik porodice, pa je i porodično prezime Vrakjen izvedeno od njihovog mjesta porijekla.

Najistaknutija ličnost ove porodice, koja je dala brojne crkvene ličnosti i pravnike, bio je konte Tripo Vrakjen (1693–1783), pravni konsultant Mletačke Republike, koji je u 6 svezaka sabrao zakone o granicama. Imao je vrlo bogatu ličnu biblioteku. Preminuo je u kasnoj starosti (90 godina) i pokopan u Crkvi Santa Marija Formoza. Njegov portret izložen je u Biskupskom ordinarijatu u Kotoru. Na osnovu sudskih spisa iz Prve kotorske notarske knjige, iz XIV vijeka, zna se da je na približnoj lokaciji bila kuća Katene Vrakjen, udovice Miha Vrakjena i njihovog sina Martina, tako da na osnovu ove građe znamo da je Katena

Vrakjen stanovala u svojoj kući, koju je jednom prilikom založila za 500 perpera, blizu malih vrata za bacanje smeća, „portele“, neposredno uz mletačku bolnicu Sv. Đorđa. Poznato je i to da se žene nisu izlagale javnosti, već da je plemkinju Katenu dobošar ispod prozora oglašavao o sudskom procesu u vezi sa kućom.



Slika 40. *Feijoa sellowiana*, zimzelena voćka u vrtu palate



Slika 41. Palata Drago – današnji izgled južne i sjeverne fasade

PALATA DRAGO

Palata Drago spada među najljepše palate gotičke arhitekture u gradu Kotoru i pored brojnih pregradnji i raznoraznih namjena u prošlosti. Nalazi se u sjeveroistočnom uglu Trga Sv. Tripuna i koncipirana je u obliku latiničkog slova L, s obzirom na to da je sastavljena od dvije građevine. Najljepši pogled na palatu je sa njene sjeveroistočne strane, gdje se nalazi spoljnje ulazno stepenište sa bogato dekorisanom baroknom balustradom. Ali ono što se ljepotom gradnje i detalja ističe na ovoj strani jesu originalni gotički prozori iz XIV i XV vijeka, raskošna trifora i monofore na drugom spratu i dvije monofore na prvom spratu, čiji su osnovni doprozornici u liniji glavnog portala ulaznog stepeništa. Glavni portal, dosta širok, rezultat je dvije faze gradnje, od kojih bi vidljivi trag starije mogao biti dio originalne palate. Ovi dragulji izvorne, zrele gotičke arhitekture, pretrpjeli su promjene izvornog izgleda tokom restauracije u XIX vijeku.

Južna fasada okrenuta prema katedrali Sv. Tripuna rekonstruisana je najvjerovatnije u svedenom renesansno-baroknom stilu, usljed zemljotresa tokom XVI vijeka, a najvećim dijelom poslije zemljotresa iz 1667. godine. Bifora na drugom spratu pada u oči svojom elegancijom i položajem koji na ovom, relativno uskom zidu, ukazuje na jedan od ljepših detalja kotorskih fasada. U jednom vodiču njemačkog autora A. Schmalixa, iz 1906. godine, jednim dijelom je zazidana, ali njen plitak reljef i polukružni natprozornici imaju određenu rafiniranost.

Dvojni stubovi koji se završavaju bogato dekori-

sanim kapitelom, granulirani ukrasi po rubovima, kao i oni u urednoj geometrijskoj formi sa motivom zmaja, grba porodice na sastavu i dva četvorolisna otvora zadivljuju svakim detaljem i čine raskošnu cjelinu. Na



Slika 42. Nekadašnji izgled bifore na južnoj fasadi, oko 1900.

prvom spratu iste, južne fasade, nalazi se anđeo isklesan u timpanonu renesansnog tipa.

Konzole sa lavljim glavama, vrlo vješto klesane ispod prozora upotpunjavaju vrlo skladan, iako kitnjast zidni dekor.

Sasvim južno na krilu zgrade okrenute prema trgu, na istočnom krilu, okrenutom prema Biskupiji, nalaze se po tri jednostavno profilisana barokna prozora, vrata u prizemlju i po jedan mali prozor sa strana, nekada otvori za magazine. Ova skromna fasada koja flankira istočni dio palate okrenut prema zgradi Biskupije svojim skromnim oblicima upućuje na mogućnost da je ona bila povučena prema Biskupiji, ali da je u razornom zemljotresu iz 1667. godine stradala originalna, mnogo dekorativnija fasada. Na uskoj fasadi, sasvim južno, izvučenoj prema Trgu Sv. Tripuna, nalazi se ulaz u prizemlje, jednostavan prozor na spratu u i istoj vertikalnoj osi balkon od korčulanskog kamena bogato dekorisan, koji, lijevo i desno, počiva na konzolama; na zabatu portala je ukrasna gotičko-renesansna luneta, prenesena kao spolija sa nekog drugog izvornog mjesta starije gradnje palate. Ispod balkona, a iznad prozora, na kamenoj ploči postavljen je grb porodice Drago. U zasvođenom prolazu, koji palatu spaja sa zgradom Biskupije, nalazi se nekoliko ukrasnih kapitela, od kojih su dva u obliku zmajeva, vrlo slikovito klesanih i pored omanjih dimenzija.

Sjeverozapadni zid palate okrenut dvorištu posjeduje nepravilno raspoređene otvore, a dvorište je nastalo nasipanjem zemlje na temelje porušene palate porodice Verona, koja je ovdje postojala do početka XX vijeka. U prizemlju su dva otvora, prozora, a posljednji, okrenut prema trgu, služio je kao magazinski prozor. Na prvom spratu je centralni otvor, koji je duži, i u ravni sa prizemnim, centralnim prozorom. Na samom kraju, u pravcu dvorišta, linearno profilisan portal, poput profilacije svih otvora na ovom krilu palate, sa dijamantskim vrhovima na bazi. On je danas u funkciji prozora. Iznad njega je gotovo istovjetan portal sa minijaturalnim baroknim balkonom sa profilisanom pločom, koja se oslanja na lisnate konzole, a oko je novija željezna ograda. Ovo krilo palate podsjeća na renesansu, iako je rađeno u baroknom razdoblju, na samom kraju XVII vijeka. Na osnovu podataka iz Prve knjige kotorskih notara, koja obuhvata period od 1326. do 1337. godine da je Jelena Drago, kćerka jednog od najmoćnijih kotorskih privrednika ser Medoša Tomina Draga, poklonila testamentom kotorskom biskupu Rajmundu porodičnu zgradu neposredno uz katedralu Sv. Tripuna. O postojanju jedne ovakve građevine svjedoče ostaci bifora i monofora u zidovima današnje biskupske palate. Sadašnja palata Drago očigledno nije ta ista građevina, već još jedna palata u vlasništvu porodice, jer se u istom testamentu pominje i zgrada na trgu,



Slika 43. Lavlje glave u funkciji konzola



Slika 44. Zmaj, simbol grba porodice Drago



Slika 45. Južna fasada izvučena prema trgu Sv. Tripuna



Slika 46. Proslava Bokeljske Mornarice u palati Drago,

koju je Jelena Drago ostavila i fratrima minoritima. Zgrada je, prema šturim arhivskim podacima iz notarskih knjiga XIV vijeka, bila očigledno reprezentativna i po uzoru na njene prozore, odnosno, trifore, bifore i monofore na zapadnom krilu ser Medoševe zgrade, poručivali su prozore i ostali kotorski plemići.

Poslije izumiranja porodice Drago, jedne od rijetkih plemićkih porodica koje su se održale do početka XIX vijeka, zgrada je prvobitno pripala kotorskoj opštini, usljed čega je imala razne javne namjene. U prizemlju palate su se do Drugog svjetskog rata nalazile prostorije Bokeljske mornarice.

Zatim je Opština Kotor zgradu namijenila za Dječji vrtić, nešto kasnije u stambene svrhe, a poslije zemljo-

tresa u njoj je smješten Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture – Kotor, koji je sa svojim stručnim timom i građevinskom ekipom znalački obnovio spomenike grada Kotora postradale u zadnjem, katastrofalnom zemljotresu iz 1979. godine. Neposredno poslije zemljotresa rekonstruisan je enterijer, prema idealnoj originalnoj koncepciji, tako da je u centralnoj tzv. gotičkoj sali na drugom spratu napravljena lepezasta drvena tavanica sa profilisanim gredama i izuvijano izrezbarenim graničnim gredama, koje se po uzoru na originalne grede oslanjaju na originalne konzole ovog arhitektonskog ateljea.

Danas je na spratovima zgrade Uprava za zaštitu kulturnih dobara i Centar za konzervaciju i arheologiju u prizemlju. Kroz vrata u zidu sa ulice, niže od stepeništa, koje vode do glavnog ulaza palate izlazi se u vrt koji je nikao na porušenom krilu izvorne palate Drago, kasnije, pomenuto je, u vlasništvu porodice Verona, i na ovom prostoru je izloženo nekoliko grbova iz mletačkog perioda.

Porodica Drago (*draco, draconis* – lat. zmaj) visoko se kotirala u gradskom patricijatu. Pored porodice Buća bila je najprisutnija u privrednom i kulturnom životu grada. Pavle Tomina Drago bio je uticajan privrednik i državnik. Toma Pavla Tomina Drago bio je još uticajniji. Marko i Luka Drago bili su povezani sa Vukom Brankovićem i kraljem Tvrtkom I. Nikola Drago bio je oženjen kćerkom Ivana Crnojevića. Luka Bernardov Drago bio je jedan od najuglednijih Kotorana svog vremena. Bio je zapovjednik kotorske ratne galije 1531. godine. Njegovi sinovi bili su Ivan i proslavljeni kotorski pjesnik Kamilo Drago. Posljednji izdanak ove poznate plemićke porodice bio je pravnik i pisac Vićenco Drago, rođen u Kotoru 1770. godine. Nakon završenih studija živio je u Šibeniku, a preminuo u Splitu 1836. godine.



Slika 47. Gotička sala palate Drago, arhitektonski atelje



Slika 48. Današnji izgled Providurove palate

KNEŽEVA (PROVIDUROVA) PALATA

Prvobitna Providurova palata nalazila se na Trgu Sv. Tripuna prekoputa katedralne crkve. Urušena je tokom katastrofalnog zemljotresa 1667. godine i u njoj je stradala kompletna porodica kotorskog providura Alviza Foskarinija. Nestankom palate poslije zemljotresa, providurska rezidencija premještena je na glavni gradski trg u zgradu koja se prostire od Kule gradske straže, preko zasvođenog prolaza kojim se izlazi na Glavna gradska vrata, čitavom dužinom trga, gdje je nekih 70 godina služila kao providursko sjedište, poslije čega joj je ostao naziv Providurova palata. Ne zna se tačno vrijeme njene gradnje, jer u nauci postoje razna tumačenja njenog nastanka. Dok jedni zagovaraju mišljenje da je nastala u XVI vijeku, drugi smatraju da je nastala ranije, da bi bila djelimično rekonstruisana poslije zemljotresa iz 1563, kada je na njoj očuvano petnaest renesansnih konzola, sa ukrasima od akantusovog lista. Spolja zgradu sačinjava otvorena galerija smještena na poziciji glavnih, zapadnih gradskih zidina, lijevo od ulaza u grad. Poduprta je sa trideset pilastara, a u njoj su bile smještene kasarne za više vojne oficire, jer je zgrada bila uklopljena u Kulu gradske straže sa desne strane. Tzv. Providurova palata preuređivana je i kasnije u nekoliko navrata, najviše tokom 1763. godine. Prema katastru vojnih objekata Đ. Montalbotija, ova zgrada pod nazivom Kvartir marina, naslonjena je na zidine, pokrivena kanalicama, duga 36 koraka, odnosno 1 stopu i 6 unci, ukupno

63 m, široka 4 koraka (6,95 m), a visoka 6 koraka, 3 stope i 6 unci (8,15 m). Ima tri nivoa i tavan. U ovom planu detaljno se opisuje kompletno unutrašnje uređenje objekta i njegova funkcija; u prizemlju prostor za stražare Glavnih morskih vrata i omanji prostor za zatvorenike, magazini za javnu upotrebu i dva ulaza sa stepeništem za spratove, koji su služili za smještaj vojske i nižih oficira. U ovom, najbolje obrađenom izgledu ovog vojnog objekta, pominju se do detalja arhitektonski elementi i inventar u prostorijama, počevši od vrata, prozora i podova pa do sitnih detalja, kao što su peći, kamini i umivaonici. Tokom XIX vijeka balkon na drugom spratu bio je od drveta, sa nadstrešnicom, naslonjen na renesansne konzole, koje su kao i dužina rekonstruisanog balkona ostale istovjetne do današnjeg dana. Na prvom spratu postojao je sličan, manji balkon, koji se oslanjao na četiri konzole, iznad ulaznog portala. Danas ovaj balkon ne postoji. Sa spoljne strane, prema moru, palata je jednostavnim stubovima po vrhovima četvorougone profilacije, nalik kapitelima bez ikakvog ukrasa, oslonjena na ogradu bedema i na ovim kapitelima počiva krovna konstrukcija zgrade. Ispod je galerija, uzana staza, koja služi za obilazak zidina sa zapadne strane. Ispod oble grede bedema sa spoljne strane nalaze se pravougaoni prozori sa rešetkama iz najstarije faze palate.

Sa unutrašnje strane ova palata, zajedno sa Kulom gradske straže, zatvara zapadni dio trga. Za razliku od ostalih kotorskih palata, lišena je svih arhitektonskih i



Slika 49. Nekadašnja Gradska vijećnica – danas hotel „Cattaro“



Slika 50. Nekadašnji izgled Providurove palate sa spoljne strane glavnih gradskih vrata



Slika 51. Nekadašnji izgled Providurove palate sa Trga od oruzja



Slika 52. Kolo Bokeljske mornarice ispred Providurove palate, razrušene u zemljotresu iz 1979. godine

Slika 53. Današnji izgled Providurove palate – pogled iz vazduha sa spoljne strane glavnih gradskih vrata



skulptorskih ukrasa. Jedini ukras su renesanse konzole (15) koje pridržavaju dugački balkon (55 m), jedan od najdužih balkona na jugoistočnoj jadranskoj obali. Tokom italijanske okupacije Kotora 1941–1943. godine uništena je lijepa kamena ograda sa stubovima, radi ulaska vojnih vozila u grad, koju pamtimo na osnovu brojne fotodokumentacije. Poslije rata, 1955. godine, zbog otvaranja novih radnji na ovom prostoru, umjesto prozora sa rešetkama otvorena su nova vrata, njih petnaest sa lučnim otvorima, a preostala su dva originalna portala iz XVIII vijeka, koja su pozicionirana iza svakog petog novog otvora. Iznad glavnog, sjevernijeg starog portala u bunjatu, postavljen je grb sa štitom, providura Frana Đorđija (1709–1711).

Danas se u prizemlju palate nalaze ugostiteljski objekti, a gornje prostorije, sa kojih se izlazi na dugački balkon, jesu sobe hotela „Cattaro“, koji se nalazi u zgradi nekadašnje Gradske vijećnice.

PALATA JAKONJA

Nakon zemljotresa iz 1667. ponikla je bukvalno iz pepela još jedna kotorska palata, palata porodice Jakonja, koja se nalazi skrivena od pogleda u ulici koja vodi sa Trga Sv. Tripuna prema Trgu od brašna. Fasada zgrade, okrenuta prema ulici, jednostavno je koncipirana, sa ritmično raspoređenim prozorima i portalima, koji čine simetrične vertikale i horizontale. Na visini prvog sprata nalazi se kameni ispust koji se prostire čitavom dužinom svih fasada palate. Glavni portal je u ravni sa ulicom, sa nadstrešnicom plastične profilacije sastavljenom iz nekoliko stepenastih ispusta nejednake debljine. Sa strana glavnog portala su dva portala renesansne koncepcije, a nad njima je svjetlarnik dvodjelni rasteretni zabat, kao i nad pravougaonim prozorima, što pomalo otvara barokno stremljenje, makar i u sitnim detaljima. Na zapadnom dijelu fasade je jedan magazinski prozor, sa rasteretnim zabatom. Palata ima dva sprata i prizemlje. Na spratovima su prozori barokne profilacije, po četiri u nizu, ravnomjerno raspoređeni. Glavni portal palate u ravni je sa ulicom. Od prolaznog trijema račvaju se dva hodnika koji vode do pomoćnih prostorija. Portal sa desne i lijeve strane ulaznog hodnika barokne su profilacije, srodni portalima u enterijerima ostalih baroknih palata Kotora. Visoko na zidu, rubno, postavljene su kamene konzole, nekada korišćene kao



Slika 55. Unutrašnje stepenište palate Jakonja



Slika 54. Spoljni izgled sjeverne fasade palate Jakonja

nosači greda, odnosno svodova. Danas je prolaz zatvoren i zasvođen poluobličastim krstastim svodom, slično kao na ulaznom tremu palate Pima.

Do otvorenog prostora na spratu vodi nas barokno stepenište ukrašeno balustradama. Stubići ograde su konkavno-konveksne profilacije, a sa lijeve strane na vrhu, gdje već leže na odmoru, odnosno u dvorištu, balustrada se završava ravnom ogradom, koja počiva na tri stuba, od kojih su završni, sa lijeve i desne strane, dekorisani stilizovanom povijenom granom palme, lisnate dekoracije po rubovima. Rub kamene grede rukohvata dekorisan je motivom kimatijona. Dvorišna ograda sa istim stubićima poslije svaka četiri stuba sličan posjeduje ukras sa stubovima ukrašenim povijenim volutama sa stilizovanom palminom granom, povijenom u obliku slova S sa ukrasima po rubovima u obliku dijamantskog vrha.

Ovdje su najslikovitije izraženi detalji spoljnog prostora palate, koji zajedno sa balkonom na spratu podsjećaju na dvorište palate Bizanti u malom formatu. Na drugom spratu zgrade ističe se balkon sa konzolama u obliku stilizovanog akantusovog lista (6 konzola), koji je, zajedno sa balustradom stepeništa, kojim se penje na prvi sprat, glavni ukras pročelja palate. Balkon se prostire jugoistočnim krilima palate, u obliku latiničkog slova L. Umjesto kamene balustrade balkon je zatvoren ukrasnom željeznom ogradom. Stubići na ogradi stepeništa slične su profilacije kao oni na palati Lombardić, kao i na stubićima koji krase predvorje kotorske katedrale Sv. Tripuna. Prema godini zemljotresa, 1667, njihovo datiranje možemo

lakše odrediti, a to je period obnove, koji traje otprilike od 1667. do 1681. godine.

Na istom prostoru, u uglu dvorišta, iznad gornjeg jednostavnog, zasvođenog stepeništa sa metalnom ogradom, najljepši detalji su bunarska kruna i umivaonik sa policama, u zidu, neposredno uz bunar. Bunar, kvadratnog oblika, vidljiv je samo sa dvije strane, dok se preostale dvije nalaze u uglu zidu. Prekriven je gustim lišćem sa granama, a na sastavu strana, posmatraču najviše izložen, nalazi se pas u profilu, oivičen motivom stilizovanog štita, spiralne i razgranate strukture, koji na vrhu ima krunu, a centralni motiv psa je grb porodice Jakonja. Ovaj bunar, iako sličan ukrasu bunara palate Bizanti, odaje ruku vještijeg klesara i novijeg je datuma, moguće da je nastao na samom kraju XVII ili početkom XVIII vijeka. Umivaonik je ukrašen fitomorfnim ukrasom, lisnatim granama, koje se lijevo i desno račvaju iz stilizovanih vaza. Pri dnu trougaonog završetka umivaonika dekor je plastičniji, lišće izlazi, lijevo i desno u prostor, povijajući se sa strana. Na završetku ukrasa u obliku čvora umivaonik se spušta, do ruba poda, koji čini žutosivi đurički kamen. Umivaonik i bunar su gotičko-renešansne profilacije odjevene baroknom svedenom, plitkom dekoracijom i pored gustine detalja.

Ova palata je u XIX vijeku poznata kao hotel „Jagger“. Kotorški hotel „Jagger“ pominje u svom dnevniku pisac Pierre Lotti, francuski romanopisac i putopisac, što je uz sačuvani natpis na nadvratniku vrata sjeverozapadne prostorije u palati: FRUSTRA NISI DEUS (Uzalud bez Boga), karakteriše palatu kao stanovište ljudi, koji kao i građevine imaju svoju sudbinu, koja nam je dodijeljena jedino Božjom voljom. Ovo je jedini poznati natpis u enterijeru kotorskih palata.

Plemićka porodica Jakonja pominje se u Kotoru kao Jacogna, Jacona, u XIV vijeku kao Jacobi, a u XV vijeku Jacho. Ugasila se u XIX vijeku. Kuća Sergija Tripunovog Jakonje nalazila se prekoputa kuće Tripuna Buće, što znači da je na poziciji sadašnje palate postojala starija palata, sagrađena već u XIV vijeku, kompletno izmijenjena nakon pomenutog zemljotresa u XVII vijeku. Najvjerovatnije je da se prvobitna palata nalazila u jugoistočnom dijelu zgrade, koji je razdvojen pukotinom i mogao bi ukazivati na najstariji zidani sloj palate iz vremena Sergija Tripunovog ili nekog njegovog nasljednika. Ovo još jednom potvrđuje činjenicu da je ovdje prolazila trasa jedne važne srednjovjekovne ulice. Prema arhivskim dokumentima Jakonje su u Kotoru posjedovale dvije kuće, pa teza da li je na istom mjestu postojala i starija zgrada ostaje neriješena.

Zgrada je danas u privatnom vlasništvu i služi u stambene svrhe. Sa lijeve strane u prizemlju zgrade nalazi se Udruženje boraca NOR-a i antifašista Kotor.



Slika 56. Detalj unutrašnjeg stepeništa



Slika 57. Umivaonik i bunarska kruna u dvorištu palate



Slika 58. Bunarska kruna u dvorištu palate



Slika 59. Današnji izgled palate Grubonja

PALATA GRUBONJA

Ova palata dobila je naziv po porodici Grubonja, graditeljima i prvobitnim vlasnicima, koja je izumrla u XVII vijeku. Palatom Grubonja naziva se sjeverni dio velike stambene zgrade, koja se nalazi u blizini Sjevernih gradskih vrata, iza apside Crkve Sv. Marije od Rijeke, uz desni ugao luka od opeke sa lavom u molekli i natpisom, pored prolaza za uspon na brdo San Đovani (Sv. Ivan). Palata je izvorno građena u renesansnom stilu tokom XVI vijeka. Prepravljena je 1955. godine, kada je i promijenila izvornu orijentaciju glavnog ulaza, ali i kompletni izvorni izgled, tako da u zemljotresu 1979. nije pretrpjela oštećenja. Danas se na mjestu glavnog ulaza u zgradu nalazi suvenirnica. Na zapadnom pročelju palate okrenutom prema Trgu Blažene Ozane uočavaju se elementi dvije različite građevine spojene u jednu. Ispod granične linije koja dijeli donju od gornje, kasnije nadograđene, spratne konstrukcije palate, ispod prozora drugog sprata nalaze se lijepo klesane konzole sa lavljim glavama, prisutne i na mnogim ostalim fasadama, ispod prozora kotorskih kuća, sa razlikom u kvalitetu izrade.

Mermerni reljef, koji su brojni istraživači kotorske prošlosti prepoznali kao amblem apoteke koja se nalazila u ovoj palati, zapravo je srednjovjekovni *memento mori*, sa lobanjom u centralnom dijelu (simbolom smrti), a oko nje zmijom, simbolom podzemlja,

kornjačom, sponom između neba i zemlje, kao i vodenim gušterom, čiji je preobražaj povezan sa Hristovim vaskrsenjem. Natpis na mermernoj ploči, koja je postavljena ispod grba, sadrži pomen prve kotorske



Slika 60. Nekadašnji izgled palate Grubonja



Slika 61. Memento mori sa hristogramom iznad njega



Slika 62. Ploča sa pomenom stare apoteke postavljena 1952.

apoteke iz 1326. godine. Ploču je postavilo Naučno društvo za istoriju medicine, farmacije i veterine Jugoslavije. U ovoj kući stanovao je gradski apotekar Marko Paolo iz Venecije 1395. godine, jer je kuća bila mirazna imovina njegove žene. Iznad ovog amblema isklesan je vrlo lijep hristogram, oivičenim lovorovim vijencem, sa ukusno izvijenim volutama, po sredini kružnog vijenca, sa lijeve i desne strane. Hristogram, koji takođe aludira na trijumf života nad smrću, simbol je zaštite kuća od zemljotresa, kuge, bolesti. Iznad hristograma je lijepo profilisani kameni ispust sa oblom i ravnom gornjom graničnom linijom, ispod kojih su isklesani krugovi u nizu. Danas se na zgradi ne nalazi

grb porodice Grubonja, već sa strane nekadašnjeg ulaznog portala grb plemićke porodice Palma iz XVI vijeka.

Prema pomenima porodice istog prezimena, tokom XII i XIII vijeka u Zadru, može se pretpostaviti da se porodica Grubonja doselila iz tog grada. U kotorskim notarskim spisima pominje se od XV vijeka. Samo ime Grube, ili Grubo, po kome se, vrlo moguće, porodica prozvala Grubonja, javlja se u Kotoru dosta često od početka XIV vijeka u porodicama Abram, Paskvali, Pima i Primuti. Najslavniji Grube bio je poznati privrednik iz porodice Paskvalić, koji je poslovaio 1327. godine sa poznatim Kotoraninom, najuspješnijim privrednikom u gradu, Nikolom Bućom, protovestijarom cara Dušana Silnog. Moguće je da je prezime izvedeno od ovog člana ugledne porodice Paskvalić. Poslije smrti Nikole Buće bio je protovestijar cara Dušana. O njemu se zna i to da se u buli pape Inoćentija VI iz Avinjona od 24. decembra 1354. godine pominje protovestijar Grubo iz Kotora (Grbac protovistiarius), sin Paskoja Martolova Paskvalića, kotorskog vlastelina.

Zgrada danas služi u stambene svrhe, a u prizemlju su butik i suvenirnica. Od dva portala sa prozorima na desnoj strani, prvi je jednostavne profilacije, dok je prozor do njega sa gornjom gredom isturenom upolje. Druga vrata i prozor, desno od njih, nadvisuje jedna kamena greda.



Slika 63. Položaj palate Grubonja



Slika 64. Današnji izgled palate Grgurina

PALATA GREGORINA – GRGURINA

Palata Grgurina sagrađena je u vrijeme barokne urbane rekonstrukcije Kotora, poslije katastrofalnog potresa iz 1667. godine, u drugoj polovini ili na samom kraju XVII vijeka. U nekim kasnijim dokumentima pominju se pila za ulje u podrumu palate, kao i to da su na zgradi već tokom XVIII vijeka rađeni određeni restauratorski zahvati. Svojom južnom fasadom dominira pravougaonim Trgom Bokeljske mornarice, stjecištu okolnih uskih uličica koje se slivaju ka njemu. Palata, koja dominira trgom, poput ostalih kotorskih palata, dobila je po zemljotresu slobodan prostor, na mjestu porušenih srednjovjekovnih kuća. Ovo starinsko zdanje je građeno kao jedinstvena palata iz temelja i nije rezultat obnove ili pregradnje ranijih kuća. Gradnju palate naručio je njen vlasnik, ugledni kapetan i trgovac, konte Marko Grgurina.

Za nas je najinteresantniji originalni, prednji dio palate, koji južnom fasadom izbija na Trg Bokeljske mornarice, a začeljni dio, njena sjeverna strana, ostatak je neke starije, slobodno impostirane građevine na tri sprata. Sjeverno, iza centralne građevine na prvom spratu nalazi se prostrana terasa sa pergolom, nad zasvođenim magazinom i barokno koncipiran vrt, kultivisan, nasut obradivom zemljom, kao ostatak neke srednjovjekovne čestice. Za kotorske prilike, ovo reprezentativno barokno zdanje, jedno od najboljih

primjera sačuvane barokne arhitekture u gradu, u svom tlocrtu ima izgled nepravilnog pravougaonika. Projektant palate je najvjerovatnije mletački arhitekta nama nepoznatog imena, a graditelji su bili domaći protomajstori i majstori. Vjerovatno je i ova palata, poput palate Pima, imala svoju drvenu maketu. Okrenuta u smjeru sjever-jug, glavnom južnom fasadom



Slika 65. Nekadašnji izgled palate Grgurina

zgrade okrenuta je Trgu Bokeljske mornarice, začeljem prema Trgu Sv. Luke, dok zapadna fasada čitavom dužinom izlazi na ulicu koja spaja ova dva trga; istočna fasada izlazi na Trg Bokeljske mornarice najvećom dužinom, dok se dijelom preko natkriljenog prolaza (danas NVO „Antika“) naslanja na susjednu kuću. Palata je očigledan dokaz da su je gradili ljudi



Slika 66. Terasa i vrt sa sjeverne strane palate Grgurina

široke kulture i visokih estetskih kriterijuma. Njena glavna, južna fasada građena je od lijepo koncipiranih pravougaonih tesanika korčulanskog kamena, ujednačeno polirane površine. Pročelje po vertikali i horizontali obrazuju simetrično, ritmično ponavljani otvori, koji odišu ravnotežom i harmonijom, reminiscencijom na renesansnu arhitektonsku koncepciju, ali i kao daleki eho romano-gotičkog stila. Ipak, palata Gregorina odiše duhom nove, barokne epohe, brojnošću otvora, gomilanjem ukrasa i stavljanjem akcenta na arhitektonske elemente, balkone ili terase i portale, kao centralne motive. Veliki balkoni centralne, južne fasade,

prvog i drugog sprata smješteni su ispred balkonskih vrata i dva prozora sa strane, tipa srodnim tripartitnim otvorima, triforama na romano-gotičkim palatama, ovdje geometrijski odvojenih, pravougaono raščlanjenih. Terasa, koja je u sklopu prvog sprata služila za odmor, sakrivena od pogleda, gleda prema sjevernoj fasadi, sa vrtom nasutim na prostoru pored nje, jedna je od arhitektonsko-pejzažnih najljepših skrivenih detalja Kotora.

Pomorac, brodovlasnik, gotovo redovno plemić, kao preduslove gradnje svoje barokne palate htio je zadovoljiti najmanje četiri principa: udobnost – palata



Slika 67. Centralna sala prvog sprata palate Grgurina

je imala obavezni salon na prvom spratu, tzv. *piano nobile*, balkone, prostrane sobe i lijep namještaj; sigurnost – bila je zaštićena od napada, naročito u otvorenim mjestima Boke; praktičnost – bila je u blizini pristana za brodove, čuvanje i skladištenje materijala, imala je bunar unutar kuće i po mogućnosti vrt sa ukrasnim biljkama i agrumima. Takva lijepa kuća bila je stecište pogleda prolaznika, putnika i namjernika.

Enterijer palate Grgurina opravdava sva četiri opisana principa gradnje barokne palate i ponavlja, uz



Slika 68. Sadašnja muzejska postavka, salon porodice Ivelić iz Risna

nezatna odstupanja, poznati princip: „Casa d'un Paron, quattro stanze ed un salon“, što znači da su se oko centralnog salona, ili sale, koncentrisale najmanje četiri sobe, po dvije sa svake strane. Ovaj tzv. *piano nobile* služio je kao sprat za komunikaciju sa ostalim plemstvom i gostima. Na drugom spratu kuće, koncipiranom po istom principu, sa nešto nižim tavanicama, odvijao se svakodnevni porodični život, a u potkrovljima sa jednostavnim podovima od opeke nalazile su se kuhinje. Do zemljotresa palata je posjedovala originalne, od tog datuma rekonstruisane drvene tavanice, koje nose jednostavno profilisane kamene grede, a ne konzole kao što je bilo uobičajeno. Podovi su u centralnom holu i centralnim salama prvog i drugog sprata popločani crveno-bijelim đurićkim kamenom, raspoređenim u obliku kosog šahovskog polja.

Za palatu Grgurina kameni tesanici dopremali su se sa Vrnika, ostrva pokraj Korčule, odakle je veoma poznat tzv. korčulanski kamen, koji je prepoznatljiv na elementima kamene plastike Kotora i uglavnom je kao gotov proizvod dopreman morskim putem. Kamene okviri vrata i prozora takođe su dopremani sa Vrnika, sa unapred standardizovanim razmjerama na osnovu konstantne mjerne jedinice, modula, koja je iznosila polovinu mletačke stope, približno 34,8 cm. Interesantan je standardni tip baroknog ulaznog portala, koji na palati Grgurina iznad nadvratnika ima

poluobljučastu gredu ukrašenu akantusovim lišćem, nad kojom leži profilisana nadstrešnica isturena napolje. Lijevo i desno od ovog centralnog portala u predvorju se nalaze kamene klupice, dva pravougaona bloka stepenaste profilacije, koji počivaju na stamenim, niskim konzolama u obliku voluta, razdijeljenih u četiri dijela. Reprezentativna, plastična profilacija portala ponavlja se svuda na prvom spratu enterijera zgrade. Takvi portali postavljeni su na ulazu koji vodi od stepeništa ka ulazu na prvi sprat, a paralelno od njega postavljen je istovjetan portal koji vodi ka stepeništu prema drugom spratu. Ova dva istovjetna, paralelno postavljena portala, na razdaljini od otprilike pola metra, istovjetnog su plastičnog ukrasa. Na prvom spratu su i kamene, barokno koncipirani portali, od kojih neki na nadvratniku nose grb porodice Grgurina, pticu na grani. Na drugom spratu, koji je služio za porodične sobe, sa salonom koji je koristila uža porodica, nema ukrasnih plastičnih detalja na portalima. Jednostavni kamene dovratnici i nadvratnici, vidljivi kao i na prvom spratu, *piano nobile*, jedino iz centralne sale, izražavaju težnju da se impresionira gost centralnog salona.

Od svih elemenata plastičnog ukrasa palate Grgurina posebnu pažnju treba obratiti na balkonske ukrase glavne, južne fasade i prvog sprata sjeverozapadne fasade, koji gleda na unutrašnje dvorište. Na sjevernoj fasadi, u nivou konzola prvog sprata ugrađen je još jedan porodični grb, simbol grada Kopra,



Slika 69. Sadašnja muzejska postavka, salon porodice Florio sa Prčanja

odakle porodica Grgurina vodi porijeklo. Kamena pravougaona ploča tročlane profilacije u centru ima presječen grb koji se sastoji iz dva dijela sa kosom gredom, u gornjem dijelu sa predstavom glave divokoze, au donjem dijelu sa ružinim cvijetom na listu sa peteljkom. Greda je ukrašena po sredini istovjetnim ružinim cvijetom, a sa strana sa po jednim listom. Štit grba dekorisan je gusto savijenim krugom koga čini

preplet od lovorovog i hrastovog lišća sa žirovima. Sa strana grb pridržavaju ljupki anđelčići u stojećem stavu glavama i gornjim dijelom tijela pomjerenim ka grbu. Jedan od najvrijednijih plastičnih ukrasa na terasi je mermerni umivaonik na sjeveroistočnom zidu terase, desno od krune bunara, koji se finoćom mermerna i ljepotom izrade atribuiraju Frančesku Pensi Kabjanki (Francesco Penso – Cabianca, 1665–1737), venecijanskom skulptoru, ličnom prijatelju naručioca palate, Marka Gregorine, koji je izveo umjetnički visoko ocijenjene radove na unutrašnjoj dekoraciji Relikvijara Sv. Tripuna; reljefe sa scenama m učenja Sv. Tripuna, kip Sv. Tripuna u ekstatičkom zanosu, anđele svirače na vrhovima kapitela, kojima su podijeljene niše unutar Relikvijara, kao i brojne oltare kotorskih crkava.

Poslije smrti posljednjeg vlasnika porodice, kotorskog biskupa Marka Antona Gregorine 1813. godine, zgrada koju je poklonio Opštini da bi se od prihoda zgrade izdržavala kotorska sirotinja, imala je u prošlosti raznorazne namjene. Tokom XIX vijeka do I Svjetskog rata bila je u funkciji sjedišta gradskog poglavarstva i austrijske vojne komande. Između dva svjetska rata bila je sjedište Sreskog načelstva.

Iako je na I spratu muzeja već od 1938. godine uspostavljen Muzej Bokeljske mornarice, u ovoj zgradi kompletno restaurisanoj za potrebe muzeja, uspostavljen je Pomorski muzej, neposredno poslije II Svjetskog Rata, 1952 godine. Pomorski muzej Crne Gore preko svojih bogatih zbirki, kontinuirano, kroz vjekove, u svim razdobljima pokazuje razvoj pomorstva i kulture ovog područja. Kao jedna od najzna-

čajnijih kulturno – naučnih institucija Kotora i Crne Gore, Pomorski muzej je žila kucavica kulturnih dešavanja u gradu, živo poprište naučnih usmjerenja i tumačenja prošlosti, kao i savremenih naučnih otkrića na polju pomorstva i kulture.

Konte Marko Grgurina i njegova supruga Marija, rođena Zifra imali su petoro djece, četiri sina i kćerku. Po principu primogeniture, najstariji sin kao nasljednik, Božo Eugen Grgurina naslijedio je porodičnu palatu Grgurina u gradu. Božo Eugen Grgurina bio je oženjen plemkinjom Viktorijom Bembo i sa njom je u braku imao pet sinova i jednu kćerku redovnicu u samostanu Sv. Josipa. Po istom principu palatu u gradu naslijedio je prvorođeni sin Boža Eugena Grgurine, Marko Anton Grgurina. Marko Anton Grgurina rođen je u Kotoru 06. oktobra 1735. godine. Školovao se u Mlecima i Bolonji. Kao sveštenik neko vrijeme boravio je i radio u Italiji. Po povratku u rodni Kotor imenovan je za kotorskog kanonika i kasnije generalnog vikara katedrale Sv. Tripuna. Ponovo odlazi u Italiju, u Mletke, a zatim u Padovu, gdje radi kao duhovnik i profesor teologije. Kotsorski biskup postao je 1. oktobra 1801, a njegovo biskupsko posvećenje obavljeno je u crkvi Sv. Stefana (San Steffano). Preminuo je 8. juna 1815. godine i sahranjen je u katedrali Sv. Tripuna. Palatu Grgurina ostavio je kotorskoj opštini za potrebe kotorske sirotinje. U Prčanju su Grgurine imale još jednu kuću sa grbom, u obliku drveta sa pticom, 1587. godinom i natpisom: FORTIA ET DURA PATI DIDICIMUS – NAUČILI SMO PODNOSITI TEŠKE I MUČNE STVARI.



Slika 70. Izgled Pomorskog muzeja noću

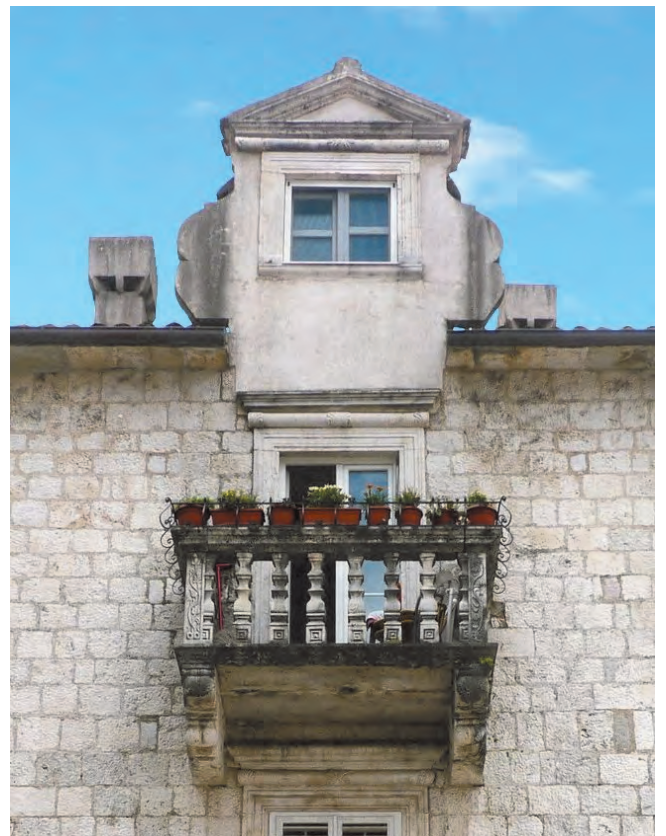


Slika 71. Sjeverna fasada palate Lombardić, sadašnji izgled

PALATA LOMBARDIĆ

Palata Lombardić izlazi svojom najljepšom, sjevernom fasadom na pjacu Sv. Luke i predstavlja palatu kompleksne gradnje sastavljenu iz tri različita dijela koji se slivaju u jednu skladno koncipiranu cjelinu, građenu početkom XVIII vijeka. Ova palata već se nalazi u postojećem stanju na planu Kotora, na planu inženjerskog kapetana Frančeska Đironcija iz 1785. godine. Po baroknoj gradnji i reprezentativnom izgledu, iako drugačijeg arhitektonskog plana, srodna je vremenski i prostorno najbližoj palati Grgurina. Tri originalna portala sa lučnim završecima u bunjatu, sa sjeverne, južne i zapadne strane, vode u po jedan manji hodnik, sa po dva ulaza pod lukovima, od kojih lijevi prolaz vodi na stepenište, a desni do magazina u prizemlju. Dvije fasade koje izlaze na sjevernu i južnu strane srodne su koncepcije sa korčulanskim balkonima, kao gotovim proizvodima, dopremljenim morskim putem, i prozorima sa barokno koncipiranim kamenim ispustima. Sve četiri fasade nadvišene su viđenicama, koje palati daju barokno stremljenje u gornjim krovnim površinama. Fasada prema palati Grgurina, kao i ona sa zapadne strane koja se nalazi sakrivena od pogleda u uskoj ulici, nemaju istu spoljnu dekoraciju, sem već opisane ulaze od kamenih tesanika lučne profilacije sa gornjim uglavnim kame-

nom na vrhu luka i po dva sa strana, lijevo i desno od visine starinskih, drvenih vrata. U potkrovlju ovih



Slika 72. Vidionica i balkon na sjevernoj fasadi palate



Slika 73. Izgled palate Lombardić prije posljednje restauracije

fasada smještene su, takođe, vidionice „viđenice“, koje su postavljene po istoj horizontali. Na glavnoj, sjevernoj fasadi, čiji se glavni portal, rađen u bunjatu ulazi se preko tri stepenika, i ovdje nisu bila dva, danas postojeća, sporedna portala, već su tu prvobitno stajala dva prozora, za magazinske prostore. Na prvom spratu su tri prozora barokne profilacije, koja se nalazi na svim prozorima palate, a na drugom

spratu u liniji portala i centralnog prozora prvog sprata, nalazi se portal koji izlazi na balkon od korčulanskog kamena sa ukrasnom balustradom, koji je postavljen na dvije dvostruko savijene dekorativne volute. Južna fasada palate koncipirana je daleko raskošnije, jer su na drugom spratu, paralelno dva balkona od korčulanskog kamena, postavljena na konzole od dvostrukog akantusovog lista, sa strana plitke



Slika 74. Sjeverna fasada palate sa pogledom na ulicu koja vodi do pjace od Muzeja

geometrijske profilacije, sa dekorativnim balustradama, od kojih su neki stubići, krajnji i srednji vegetabilne dekoracije. Iznad nešto uže jugoistočne fasade, podignuta je „viđenica“ u istoj osi sa viđenicom na pročelju, jedino je skromnijeg ukrasa, bez baroknih voluta sa strana. Ova fasada okrenuta je poznatoj kotorskoj česmi „Karampana“, nepresušnom izvoru kotorskog šaljivog i satiričnog duha. U stambenim spratnim prostorima na prvom i drugom spratu trostruki je raspored prostorija međusobno povezanih sa centralnim salonom u sredini.



Slika 75. Nekadašnji izgled jugozapadne strane palate Lombardić, sa pogledom na česmu „Karampana“

Zgrada se pripisuje porodici Lombardić, čiji su vlasnici, kao ugledni trgovci, posjedovali palatu već u prvoj polovini XIX vijeka, tako da se prema datumu vlasništva i gradnje palate pretpostavlja da je zgrada izvorno bila u vlasništvu neke druge porodice, nama nepoznate, na što ukazuje popis stanovništva grada Kotora iz 1784. u kome se ne pominju Lombardići kao porodica naseljena u Kotoru.

Lombardići se visoko kotiraju u građanskom sloju kotorskog stanovništva tokom XIX vijeka. Kod arhiepizvitera Ilije Lombardića i kapetana i kasnije gradonačelnika Kotora (1877–1884) Toma Lipovca boravili su Petar I i Petar II Petrović Njegoš. Prema predanju Petar II Petrović Njegoš boravio je kod svojih prijatelja Lombardića u sobi na prvom spratu, koja je okrenuta sjeveroistočnim dijelom palati Grgurina, a Gradska muzika Kotor, osnovana maja 1842 godine, samo godinu dana kasnije svirala mu je koncert pod prozorom, na krajnjem sjeveroistočnom krilu palate, koji gleda prema vrtu palate Grgurina. U vlasništvu porodice Stefanović zgrada prelazi 1907, a kasnije je njen sjeverni dio služio za stambene svrhe kotorskih sveštenika, jer je palata sjevernom fasadom neposredno



Slika 76. Sadašnji izgled restaurisane jugozapadne strane palate Lombardić

okrenuta prema pravoslavnoj Crkvi Sv. Nikole, a sa lijeve strane, na istom trgu nalazila se zgrada Vladičanskom doma, danas ŠOSMO „Vida Matijan“. Palata danas u cjelosti služi u stambene svrhe, a u prizemlju su kafići i suvenirnice. Na fasadi palate su dvije ploče. Jedna ukazuje na boravak crnogorskih vladara Petra Petrovića I i Petra Petrovića II kod Porodice Lombardić i Lipovac, a druga, postavljena 2004. godine, ukazuje na činjenicu da je u istoj zgradi 1804–1806. bilo rusko Konzularno poslanstvo. Ruska ambasada obnovila je dio palate, okrenute prema sjeveru, a privatni vlasnik dio palate na drugom spratu jugozapadnog krila. Jugozapadna fasada znalački je restaurisana. Na sreću i ova je zgrada zasad izbjegla nestručne konzervacije, a kao dragulj barokne gradnje trebalo bi njenu eventualnu kompletnu rekonstrukciju, kao i do sada, pratiti vrlo pažljivo.

Kotorske palate, koncentrisane na trgovima, bez oslonca na susjedne palate, podsjećaju na prelijepe nevjeste, vjenčane sa trgovima, a one koje su u sklopu ostalih gradskih kuća, na mlade djevojke, lijepe i skromne, spokojne u toplim porodičnim gnijezdima.



PERAST



PALATE PERASTA

Perast, grad smješten u podnožju brda Sv. Ilije, jedan je od najljepše pozicioniranih i strateški najvažnijih gradova u Bokokotorskom zalivu. To je i razlog što su Peraštani, već od davnina, sa tvrđave Sv. Križa, ostrva Sv. Đorđa i utvrđenja Gospe od Anđela vjekovima kontrolisali ulaz u Kotorski zaliv.

Perast, poput ostalih gradova Boke Kotorske ima dugu i interesantnu istoriju, koju pratimo kroz ilirski i rimski period, zatim period Velike sebe naroda, provale Avara i Slovena u prostor Boke sa početka VII vijeka do vizantijskog razdoblja, koje traje do XII vijeka. Kotor, kao centar Boke Kotorske, pominje se već od VII vijeka kao grad pod nazivom *Decatera*, *Dekaderon*, *Catharum*. Politički i kulturni centar zaliva, po kome je Bokokotorski zaliv i dobio ime, uticao je na ukupnu istorijsko-političku, a samim tim i kulturnu istoriju Boke. Uvijek pod snažnim pritiscima okolne vlastele i vladara malih državnica u okruženju, Duklje i Travunije, potpada pod vlast velikog župana Stefana Nemanje i ostaje u sastavu srpske države Raške od 1186–1371. godine, zatim potpada pod vlast hrvatsko-ugarskog kralja Ludovika Velikog, kratko vrijeme pod bosanskim kraljem Tvrtkom I sve do njegove smrti 1391, kada postaje samostalan, sve do perioda kada se svojevoljno, pred opasnošću od Turaka, ali i okolne vlastele, stavlja pod mletačku vlast od 1420. do 1797. godine. Boka Kotorska u cjelosti nije uspjela da se odbrani od turske prevlasti. Turci su privremeno vladali hercegnovskom obalom, Morinjem i Risnom do Glogovca, iznad Perasta, Orahovcem i Grbaljskom župom, a Kotor, Dobrota, Prčanj i Perast ostajali su pod vlašću Venecije. Početkom XVI vijeka Kotor doživljava dekadenciju, u ekonomskom i političkom smislu, a ekonomski snaže manja mjesta u zalivu, posebno Dobrota, Perast i Prčanj, koja dobijaju status opština i pod zastavom mletačkog krilatog lava privredno se znatno uzdižu. Samostalno birajući svoju sudbinu, krvareći pod zastavom moćne Serenisime, vještom diplomatijom strateški i duhovni centar Boke postaje Perast. Ovakav položaj Perasta uslovio je i njegov geostrateški položaj.

Grad Perast smješten je na suncem okupanoj padini, simetrično postavljen između Veriga i Kotorskog

zaliva. Nije utvrđen, jer nema prepoznatljiv fortifikacioni sistem, poput Kotora, ali je njegova jezgrovita struktura zatvorene formacije, sa matricom odbrambenih kula sa puškarnicama, tvrđavom nad gradom i šemom osmišljenih ulica sa kućama i palatama, uslovlila koncept grada. Treba istaći da je Perast grad sa atributima koji mu s pravom pripadaju, ne samo zbog velikog broja građevina koncentrisanih na malom prostoru javnog karaktera: crkava, kapela, nadbiskupije, nekadašnje opštine, suda, vatrogasne stanice, već i predivnih palata, koje, zajedno sa dva ostrva, bisera arhitekture ispred Perasta, Gospom od Škrpjela i Svetim Đorđem, čine urbanu i prirodnu cjelinu, koja predstavlja pravu rijetkost. Barokni grad nije narušio kitnjasti, pretenciozni barok, već je u simbiozi sa skladom i jednostavnošću barokni Perast rođen uz tradicionalne elemente domaćeg graditeljstva.

Perast je u prošlosti imao dvanaest kazada, dvanaest istaknutih bratstava, iz kojih su birani poglavari paraške komune u gradskom vijeću na nekoliko godina. Ovu privilegiju, povlasticu i čast stekli su kao hrabri ratnici već u ranom srednjem vijeku, a kasnije je svaka kazada davala po jednog čuvara mletačke ratne zastave. Istorijski su poznate sljedeće kazade: Studeni, Zubaci (Dentali), Vukasović, Brajković, Šestokrilović, Bratica, Stoišić, Smilojević, Čizmai, Perojević i Mioković.

U Perastu se pored velikih kamenih, kapetanskih kuća nalazi i 19 palata, iz XVII i XVIII vijeka, sa baroknim karakteristikama u koncepciji i detaljima. Uglavnom prate specifičnosti bokeljskih palata sa vidionicom, viđenicom ili belvederom. Kod paraških palata interesantno je da vidionica kao element tradicionalne arhitekture poprima još jedan karakter – potkrovne viđenice se nastavljaju na čitavu novu etažu, sa naglašenom središnjom osom na tri ili četiri etaže, formirajući na posljednjoj etaži suženi belvedere. Poštovan je osnovni princip sa centralnim salonom i najmanje četiri sobe: „La casa di un padron, quattro stanze ed un salon“. Bez provincijalnog, a opet zaođjenute posebnom elegancijom, palate Perasta su najljepši dragulji obala Boke.



Slika 77. Palata Bronza, današnji izgled

PALATA BRONZA

Palata porodice Bronza sagrađena je polovinom XVIII vijeka, u predjelu zvanom Luka, u istočnom dijelu Perasta, uz samu obalu. Palata je sagrađena kao tipična barokna palata, bokeljski „palacin“, jer iako dosta raširena u prostoru, nije grandioznih razmjera. Koncipirana je kao jednospratna palata, sa glavnim portalom uokvirenim tesanicima, lijepo profilisanog luka sa grbom kazade Šilopi po sredini. Na grbu je ptica na stablu, koje je na vrhu brda. Dva elipsasta prozora nalaze se lijevo i desno od centralnog portala. Naglašena srednja vertikalna prostire se od pomenutih prizemnih prostorija na prvom spratu, lijepo profilisanim kamenim balkonom, koji se oslanja na četiri konzole, sa po dva prozora barokne profilacije, sa reljefnom predstavom Blagovijesti i vidionicom, kao završnim arhitektonskim elementom sa dva prozora i malim, okruglim otvorom ispod prelomljenog krovića. Na vrhu vidionice je kamena kugla, a po zavijucima, kao ukrasima sa strana prozora vidionice postavljena je takođe po jedna kugla.

U palati je do današnjeg dana sačuvan originalni raspored prostorija, kao i pragovi vrata i prozora, koji su u enterijeru i eksterijeru rađeni od korčulanskog kamena.

Najvjerovatnije je da se porodica Bronza doselila iz Skadra u Perast, a pripadali su kazadi Šilopi. Brod u vlasništvu porodice, „Santa Maria di Scarpello“, pominje se već 1591. godine. Kapetani Ivan i Josip



Slika 78. Pogled na palatu Bronza bočno, stara fotografija

Bronza, hrabri pomorci, ratnici i privrednici proslavili su se u pomorskim okršajima i dobili titulu kavalijera Sv. Marka.

Danas je u ovoj palati Župni ured grada Perasta i u njoj stanuje don Srećko Majić, koji je uveliko doprinio kulturnom razvoju Perasta novijeg datuma, starajući se o svetištu Gospe od Škrpjela i bogatom izdavačkom djelatnošću.



Slika 79. Palata Šestokrilović, pročelje sa dvorištem

PALATA ŠESTOKRILOVIĆ

U jugoistočnom dijelu Perasta, gdje je koncentrisan veliki broj palata peraških kazada, na području zvanom Luka, nalazi se jedna od starijih palata porodice Šestokrilović, podignuta krajem XVII vijeka, o čemu svjedoči djelimično oštećen natpis ispod krovnog vijenca, a iznad balkona palate, gdje se nalazi i grb Šestokrilovića: SESTO 1691 CR/ILO/VI/CH/, predstavljen krilom ptice.

Palata ima dva sprata, sa balkonima od korčulanskog kamena postavljenim u centralnoj osi, sa po jednim prozorom barokne profilacije sa strane. Glavni portal djeluje dosta jednostavno, sa kamenim ispustom, koji je vremenom oštećen. Sa strana balkona na oba sprata su puškarnice. Spoljašnje stepenište vodi do prostorija na prvom spratu, preko centralne ograde, tipa balkona. Pretpostavka je da su i stepenice dodate u kasnijem periodu, na što upućuje ograda, koja nije zadržala barokni izgled, pa čak ni u metalu nije korišćen ukrasni željezni motiv.

Palata je bez karakteristične vidionice, četvorovodnog krova sa ulegnućem, tako da donekle podsjeća na renesansno oblikovanje gornje krovne konstrukcije palata.

Porodica Šestokrilović pripadala je jednoj od najstarijih peraških kazada – bratstava. Kao vođu Peraštana, na strani Kotorana, Dubrovčana i Ulcinjana protiv bosanskog bana Borića oko 1150. godine, Mavro Orbini pominje Miloša Šestokrilovića.

Palata je renovirana, danas se koristi u stambene svrhe.



Slika 80. Palata Šestokrilović, stari izgled



Slika 81. Detalj sa stablom agruma u dvorištu palate





Slika 83. *Današnji izgled palate Mazarović*

PALATA MAZAROVIĆ

Porodica Mazarović pripadala je kazadi Smilojević. Grandioznu palatu sagradili su u Luki, jugoistočnom dijelu Perasta, iznad starog puta, polovinom XVIII vijeka. Jedna od karakterističnih primjera baroknog, bokeljskog „palaca“, slična palati Milošević u Dobroti, sagrađena je sa centralnom viđenicom sa volutama, na kojoj se nalazi grb porodice Mazarović. Sa strana ulaznog, centralnog portala sa tesanicima u bunjato tehnici nalaze se po dva ovalna prozora sa strana. Na drugom spratu, centralno, smješten je lijep kameni balkon sa balustradom, koji se naslanja na šest konzola. Palata, kao centralna građevina, vremenom je dobila dograđenu kuhinju, a u njenom kompleksu je i jedna starija kuća, uskog, popločanog dvorišta,

ispred palate i vrta sastavljenog od terasastih površina iza palate. Dio starije palate, koji se nalazi pozadi centralne građevine, sagrađen je u drugoj polovini XVII vijeka, da bi izgradnjom nove palate bio srušen dio istočnog krila ove kuće, kako bi se dobio prostor za novosagrađenu palatu. U sjeveroistočnom dijelu palate aneks u funkciji kuhinje sačuvao je dva ognjišta, peć za hleb i sistem za snabdijevanje palate vodom. Palata, starija kuća i aneks za kuhinju međusobno su povezani u unutrašnjosti, tako da su funkcionisali kao cjelina. Po katastarskim knjigama iz 1882. godine i palata i stara kuća bile su već uknjižene kao ruševine.

U spisima grada Kotora ova se peraška porodica pominje vrlo rano, već 1334, a u Perastu su poznati već u XV vijeku. Smilje, kao motiv porodičnog grba, simbol besmrtnosti, sačuvan je na palati i na kuli



Slika 84. *Panorama Perasta sa pogledom na palatu (1954)*



Slika 85. *Detalj mandrača sa pogledom na palatu*



Mazarovića, kao i u Crkvi Sv. Antona. Hroniku ove ugledne porodice napisao je Krsto Mazarović. U njoj je ispisana istorija i razvoj porodice, kao i biografije njenih istaknutih članova. Pisana je na italijanskom jeziku i nalazi se u Arhivu Župnog ureda u Perastu.

Među najistaknutije ličnosti ove ugledne i privredno jedne od najsnažnijih porodica Perasta ističu se: Luka Mazarović (1618–1705), kapetan Perasta i opštinski sudija, učesnik Peraškog boja iz 1654. godine, koji je ugostio Petra Zrinskog prilikom njegove posjete Perastu; zatim Vicko (1613–1683), četiri puta biran za peraškog opštinskog kapetana, komandant nad jedrenjakom „Giove Fulminante“; Krsto (1680–1725) pisac i pomorac, sakupljač narodnih pjesama i autor porodične biografije; Antun (1658–1705), vitez cara Leopolda, slikar koji je u Veneciji izučavao slikarstvo, i u Beču, gdje je radio, portretisao mnoge predstavnike habzburške dinastije; dr Šimun, hirurg i diplomata, biran diplomata u Persiji i ministar ruskog cara Aleksandra I odlikovan je ordenom persijskog šaha; i Karlo Mazarović, prvi aeronautičar, koji je izveo demonstraciju nad Zagrebom, kao prvi na ovim prostorima. Teodolinda Mazarović, autorka prepisa biografije Mazarović, posljednji je poznati član porodice, koja se gasi njenom smrću 1919. godine.

Danas je palata Mazarović u ruševnom stanju, a u vlasništvu je Opštine Kotor.

Slika 86. Detalj sa fasade palate Mazarović, današnji izgled



Slika 87. Dio pročelja palate Mazarović, današnji izgled

Slika 88. Današnji izgled palate Mazarović sa okruženjem





Slika 89. Današnji izgled palate Balović

PALATA BALOVIĆ

U predjelu zvanom Luka u istočnom dijelu Perasta nalazi se i palata porodice Balović, koja je poznata i po Bizetini, „boljunu“, izvoru slatke vode, jer je luk sa terase nad izvorom ranije bio u sklopu palate. Palata je sagrađena polovinom XVIII vijeka. Monumentalna po dimenzijama, ali skladnih proporcija, gotovo po obrascu ponavlja oblik i raspored ostalih palata Perasta istog perioda. U prizemlju su portali sa elipsastim, baroknim prozorima, na kojima su rešetke i koji su vjerovatno služili kao magazini. Iznad su mali jednostavni prozori sa natprozornicima isturenim upolje. Portal oivičen tesanicima u bunjatu sa strana ima po jedan prozor eliptičnog oblika. Na prvom spratu su velika, dekorativna vrata, koja u istoj liniji imaju malu

dekorativnu ogradu sa tri stubića i sa po jednim polustubom koji spaja ogradu sa dovratnicima. Portal sa ogradom je lučnog završetka sa zaglavnim kamenom po sredini luka i sa dva zaglavna kamena lijevo i desno, koji prate željezni, ukrasni timpanon portala, sličan ukrasu na ostalim bokeljskim kućama. Na spratovima su prozori harmonično koncipirani u odnosu na centralni portal prvog sprata i udaljeni po horizontali nešto više od njegove širine. Na vrhu palate je visoka i široka vidionica sa dva prozora i malim kružnim otvorom ispod prelomljenog vrha krova

U njoj se nalazila bogata zaostavština porodice, arhiv i biblioteka, nažalost odneseni iz Perasta 1933. godine, kao i poslije Drugog svjetskog rata. U ovoj palati gostovao je crnogorski vladika i pjesnik Petar II Petrović Njegoš 1846. godine i napisao pjesmu „Paris i



Slika 90. Palata Balović, pogled s mora, stara fotografija



Slika 91. Palata Balović, bočni izgled, stara fotografija



Slika 92. Pogled na fasadu sa jednom od stanovnica palate

Helena“, poznatiju kao „Noć skuplja vijeka“. Predanje kaže da ga je na to podstakla ljepota kćerke kapetana Balovića.

Najznačajnija ličnost porodice je Julije Balović (1672–1727), a njegov otac Matija imao je još 4 sina i dvije kćerke. Julije Balović imao je, takođe, 4 sina, koji nisu imali potomstvo, tako da se ova poznata grana njihovom smrću ugasila. Julije Balović bio je jedan od najpoznatijih peraških kapetana, istakao se kao kapetan peraških zastavnika na mletačkom admiralskom brodu i stekao veliki broj priznanja, povelja i zahvalnica. Vršio je i dužnost sudije u opštinskoj službi. Bavio se književnim radom i napisao poznatu Perašku hroniku, započetu krajem 1714. godine. U ovom djelu iznosi hronološkim redom sve događaje iz bogate istorije grada Perasta. Dio rukopisa nalazi se u Župnom arhivu grada Perasta, a jedan dio u Naučnoj biblioteci u Splitu. Napisao je 1693. godine poznati pomorski priručnik *Pratiche scrivanesche*. Sakupljao je narodne pjesme i kao takav u istoriji lokalne književnosti zauzeo vidno mjesto.

Ova palata je restaurisana 1981. godine za potrebe samačkog hotela. Do tog datuma u palati je bio sačuvan originalan raspored prostorija. Danas je stambena zgrada.

Slika 93. Pogled na palatu iz dvorišta





Slika 94. Današnji izgled palate Visković

PALATA VISKOVIĆ

Palata Visković sagrađena je u priobalnom dijelu Perasta na području Luke. Ovo zdanje sastoji se iz četiri građevinska objekta. Najstariji dio palate je kula, centralni dio građevine, sagrađena oko 1500. godine, kao centar odbrane grada, što se sagledava iz natpisa na nadvrtniku kule sa pet slova P: *Parvum Propugnaculum Pro Praesidio Perasti*. Na posljednjem spratu kule sačuvan je top. Pored kule sagrađena je dvospratna palata, luža sa vrtom i novi dio palate. U ulaznom dijelu palate nalaze se tri portala, rađena u bunjatu, prvi sa južne strane, okrenut je prema moru i na dvorišnom zidu nosi raskošni grb u čijem je gornjem dijelu zubatac, simbol kazade kojoj je porodica pripadala, dok je u donjem dijelu grba prikazan lav, kao posebni simbol ove porodice. Glavni ulaz u palati je na sjeverozapadnoj strani, uz stari put. Na njenom portalu je reljef ribe zubatac, motiv grba Visković, kao i isklesani inicijali F C C V (Francesco Conte Colonello Viscovich). U prizemlju luže sa iste strane nalazi se portal sa isklesanom 1718. godinom, a iznad nje zubatac. Na palati su dva sprata, sa velikom terasom prema moru i dvorištem sa ogradom ispred palate. Prema moru, na drugom spratu zgrade, postavljena su jedna vrata sa malim balkonom.

Porodica Visković, jedna je od najuglednijih peraskih porodica pripadala je Kazadi Dentali. Mnogi njeni članovi dali su ogroman doprinos političkoj,



Slika 95. Izgled palate Visković oko 1979. godine



Slika 96. Pogled na palatu iz neposredne blizine

kulturnoj, vojnoj i privrednoj prošlosti Perasta tokom pet vijekova, od XV do druge polovine XX vijeka.

Nikola Visković bio je kapetan Perasta koji je bio zaslužan za dobijanje prvih privilegija od Venecije, koje su Perastu donijele ekonomski i kulturni procvat u XVI vijeku. Krsto Vickov Visković (1612–1676) bio je proslavljeni peraški kapetan, koji je organizovao odbranu Perasta prilikom navale Turčina Mehmed-age Rizvanagića 15. maja 1654. godine. Pobjeda Peraštana nad Turcima u ovom okršaju bila je najslavnija pobjeda u istoriji Perasta. Frano Marjanov Visković (1665–1720) pukovnik (collonello), bio je prvi Peraštanin, između njih sedam, koji je dobio krst i kavalijerat Sv. Marka 1703. godine. Krst je poklonio, kao zavjet, Crkvi Gospe od Škrpjela. On je bio jedan od naručilaca gradnje dijela palate Viskovića sa lođom 1708. godine. Alvize Josipov Visković (1760–1824) proslavio se kao pomorski kapetan, kao jedan od posljednjih branitelja Venecije na moru na brodu tipa šambek „Anneta la Bella“, u sukobu sa francuskim brodom „Il Liberatore d'Italia“, 1797. Godine, ispred ostrva Lido u Veneciji. Za vrijeme francuske okupacije Perasta 1813. godine na prevaru je osvojio tvrđavu Sv. Križ, iznad Perasta, poslije čega su se Francuzi predali. Te iste godine bio je jedan od potpisnika Deklaracije o ujedinjenju Crne Gore i Boke Kotorske, kao potpredsjednik Centralne komisije.

Vjekoslav (Luidi) Antonov Visković (1828–1891), kapetan duge plovidbe i konzul, odlikovan je od austrijskog cara zlatnom medaljom. Kao zaljubljenik peraške prošlosti, zaslužan je za sređivanje Arhiva opštine Perast. Njegov brat Frano Visković u svom djelu *Storia di Perasto* objavio je njegove studije i pisma iz peraške prošlosti „*Memoriae*“.

Frano Antonov Visković (Perast, 1836 – Trst, 1905) najistaknutija je ličnost ove slavne i stare peraške porodice tokom XIX i XX vijeka. Punih 37 godina bio je kapetan na jedrenjacima i parobrodima austrijskog „Lojda“. Svoju pomorsku karijeru završio je kao glavni inspektor pomenutog „Lojda“. U pomorskim krugovima bio je izuzetno cijenjen kao inovator, izumitelj nautičkih sprava i autor udžbenika za pomorske škole. Jedno od njegovih kapitalnih djela, u kojem je obuhvaćena pomorska i kulturna istorija Perasta, jeste knjiga *Storia di Perasto*, kao i monografija o ostrvu Sv. Đorđa. Brinuo je, kao veliki zaljubljenik Perasta, da se i posle propasti jedrenjaka povрати bar nešto od slavne prošlosti grada. Sagradio je novo krilo palate Viskovića, svojim uticajem kod austrougarske vlasti povratio je gradu sud i još neka nadležstva.

Krsto Josipov Visković (Perast, 1856–1913) otpočeo je karijeru kao pomorski kapetan, da bi kasnije postao glavni agent austrijskog „Lojda“ u Kotoru. Imao je visoku funkciju vicekonzula u Švedskoj i Norveškoj. Nosilac je brojnih ordenja: Takovskog krsta od Alek-

sandra Obrenovića, Danilovog ordena koji je dobio od crnogorskog kralja Nikole, ruskog i bugarskog ordena, kao i Ordena Francuske akademije umjetnosti.

Josip Martina Visković umro u Splitu 1970. godine. Uglavnom je živio van Perasta, jer je službovao kao pravnik i sudija u Omišu i Splitu. Svojim boravcima u Perastu ostao je mnogima u vrlo živom sjećanju. Konte Jozo Visković nije iznevjerio stremljenja svojih predaka u tome da se porodična zaostavština, koja se nalazila u već poprilično oronulom starom zdanju, sačuva. Josip je sa sestrom Ankom, udatom Radimir, bio posljednji izdanak ove stare plemićke porodice, jedne od najistaknutijih peraških porodica, čije se



Slika 97. Krile Visković, peraški kapetan, u svom salonu

trajanje mjerilo vjekovima. Njegova želja da se staro zdanje očuva ostvarena je po njegovoj smrti, pravnim postupkom između opštine Kotor i njegove sestre Nade Visković i žene Anke 1970. godine. Od tog datuma pa sve do zemljotresa 1979. godine, kada je zgrada pretrpjela jaka oštećenja, kao Memorijalni muzej bila je dostupna posjetiocima. Kompletna projektna dokumentacija iz 1980. godine sa ciljem saniranja palate sa istom muzejsko-memorijalnom namjenom nije ostvarena.

Danas je palata u ruševnom stanju, u vlasništvu je Opštine Kotor.



Slika 98. Današnji izgled palate Brajković-Martinović

PALATA BRAJKOVIĆ–MARTINOVIĆ

Zapadno od glavnog puta, neposredno uz stari put blizu morske obale, sagrađena je jedna od najstarijih peraških palata, palata Brajković–Marković. Nastala je na mjestu stare kuće Marković, podignuta u prvoj polovini XVII vijeka, na osnovu natpisa iz 1623. godine, gdje se navodi da su palatu podigli Vicko i njegova braća, sinovi Tripa Markovića, koji su pripadali kazadi Čizmai, kasnije prozvani Martinović.

Stara palata Martinović nalazila se iznad Crkve Sv. Nikole uz tzv. Velju ulicu i danas je u ruševnom stanju, a na njoj fasadi prema ulici nalazi se grb Martinovića sa godinom gradnje. Sa zapadne strane Velje ulice, u centralnom dijelu Perasta, blizu same obale, porodici Martinović je pripadala cijela zona, a na glavnom trgu nalazila se i kula Martinovića, kasnije opština grada Perasta.

Dvospratna palata na drugom spratu ima široki balkon, koji se nekada, kako vidimo na osnovu ostataka konzola, pružao cijelom dužinom fasade. Po sredini fasade, na prvom spratu, nalazi se terasa. Ograde balkona i terase bili su prilikom izgradnje palate od kamenih stubića, a sada su od livenog gvožđa, na venecijanski način. Dva jednostavna portala sa prozorom nalaze se u dnu terase. Nad desnim portalom postavljen je natpis, a iznad njega grb kazade Čizmai (ruka koja drži granu). Palata je sačuvala originalan raspored, salon prvog sprata je krajem XIX vijeka dekorisan u stilu Napoleona II. Ovo je u Perastu jedini sačuvan salon sa originalnom dekoracijom i namještajem.

Vlasnici palata, potomci po ženskoj liniji, Grego-Brajković, gornje etaže koriste za stanovanje, a u prizemlju je ugostiteljski objekat sa predivno uređenim dardinom.



Slika 99. Pogled na palatu s mora, stara fotografija



Slika 100. Pogled na palatu s mora, nova fotografija



Slika 101. Salon porodice Brajković, okrenut prema moru



Slika 102. Dio salona porodice Brajković



Slika 103. Dio salona sa pogledom na plafon



Slika 104. Oslikani plafon salona



Slika 105. Detalj salona iz suprotnog ugla

Najznačajnija ličnost bratstva, kazade Martinović, bio je Marko Martinović (1663–1716), pomorski trgovac, pedagog i pisac. Njegov kršteni kum bio je nadbiskup Andrija Zmajević. Svoje osnovno pomorsko obrazovanje stekao je, poput brojnih Peraštana, u franjevačkom peraškom samostanu, a ovo teorijsko znanje kasnije je unapredio praksom na brodu. Vješt pomorac, plovio je prvobitno na brodu u svom vlasništvu, tipa fregadun, „Cavalier Vigilante“. Zahvaljujući izvrsnom pomorskom iskustvu i vještini u upravljanju brodom, mletački Senat izabrao ga je 1697. godine da sa pedagogima iz pomorskih nauka u Veneciji obučava ruske kneževe i boljare, njih 17. Kao pomorski pedagog ruskim pitoncima predavao je nautiku, kako se navodi u izvorima „o busoli, poznavanju vjetrova i čitanju navigacionih karata“. Sa svojim učenicima izveo je i tri praktična putovanja. Godine 1698. s njima se zaustavio u Perastu, gdje je obavljen dio dopunske nastave. Njegova nautička škola, popularno Nautika, nalazila se na sjevernom kraju Perasta, blizu palate Bujović. U Muzeju grada Perasta nalazi se velika slika, rađena u ulju na platnu, na kojoj je prikazan Marko Martinović kako podučava ruske boljare. Marko Martinović predstavljen je sa busolom i kartom vjetrova, okružen pitoncima koji budno prate predavanje. U gornjoj polovini slike, iznad ruskog carskog orla, ispisana su imena ruskih pitomaca i titule Petra Velikog. Kopija ove slike nalazi se u Pomorskom muzeju Crne Gore u Kotoru.



Slika 106. Izgled palate Brajković-Martinović sa đardinom



Slika 107. Palata Smekja danas, pogled sa sjeverozapada

PALATA SMECCHIA – SMEKJA

Pored peraških palata koje se nalaze u jugoistočnom dijelu Perasta, u zapadnom dijelu ovog dragulja barokne arhitekture nalazi se gotovo identičan broj peraških palata. Jedna od njih sagrađena je između zapadnog i istočnog ogranka Perasta, u samom centru mjesta, neposredno uz put na samoj obali uz Crkvu i Trg Sv. Marka.

Ova reprezentativna palata građena je iz dvije faze – stariji dio, iz 1764, pozicioniran je između obalnog i starog puta, a mlađi, započet 1764. godine, završen je tridesetih godina XX vijeka. Iznad ulaza u gornju palatu ispisana je odina gradnje: D. O. M. PETRUS COMES SMECCHIA DOMUMDE SUO AERE ERREXIT PRIDE NONASAVGUSTI MDCCLXIV

Oba dijela palate spojena su zasvođenim prolazom, koji je smješten iznad starog puta. Ova palata, koja je i najveća peraška palata, u cjelini je građena od korčulanskog kamena. Ogromna trospratnica sa vidionicom ima dva balkona na pročelnoj fasadi sa balustradom, a ispred prvog sprata je terasa, koja se proteže čitavom dužinom fasade. Na drugom spratu balkon zatvara vrata sa lukom i po dva prozora sa strana, a na širokoj vidionici se nalazi balkon na koji se izlazi vratima u obliku polukruga, sa po jednim prozorom sa strane. Novi dio palate, manjih dimenzija, izgrađen od istog materijala i po istom principu prizemlja i sprata, završen je 1936. godine. U oba dijela palate bila je od 1936. godine smještena fabrika konfekcije „Jadran Perast“. Palata je renovirana i pretvorena u luksuzni hotel u privatnom vlasništvu.

Kao pomorci, pomorski ratnici i privrednici članovi porodice Smekja javljaju se veoma rano, već u



Slika 108. Nekadašnji izgled palate Smekija

drugoj polovini XVI vijeka, a u XVIII vijeku su najistaknutija i najbogatija trgovačka porodica.

Poznati članovi porodice bili su odvažni kapetani i vješti trgovci. Vicko Smekja (1694–1762), uz Andriju Zmajevića, smatra se najzaslužnijim za uređenje crkve Gospe od Škrpjela i gradnju nove Crkve Sv. Nikole. Započeo je trgovinu navom „Leon Coronato“, koju je nastavio njegov sin konte Petar Smekja, prvi konte u ovoj istaknutoj plemićkoj porodici. Ovom navom, tipom jedrenjaka kojim su plovili peraški pomorci tokom XVII i XVIII vijeka, uspostavio je pomorsko-trgovačke veze između jadranskih luka Sjevernog i Baltičkog mora 1746. godine. „Leon Coronato“ sagrađen je 1736, a izgoreo u okršaju s gusarima 1748. godine. Dukalom Petra Grimanija od 14.12.1748. Petru Smekji dodijeljena je titula „conte Veneto“. Članovi ove porodice bili su sudije, a pored trgovačkih poslova, učestvovali su i u kulturnom i književnom životu Perasta.



Slika 109. Pogled na zapadnu fasadu palate Smekja



Slika 110. Palata Smekja, pogled sa jugozapada



Slika 111. Današnji izgled palate Lučić-Kolović-Matikola

PALATA LUČIĆ-KOLOVIĆ-MATIKOLA

Uz samu obalu zapadnog dijela Perasta nalazi se palata Lučić-Kolović-Matikola. Prema natpisu na glavnoj fasadi nastala je, najvjerojatnije, u drugoj polovini XVIII vijeka, tačnije 1779, jer se uz godinu navode i imena vlasnika: Nikola Kolović-Matikola i sinovi iz kazade Studeni. Mala skladna palata, specifična je po „videnici“, koja gleda na sve četiri strane. Iznad natpisa na njoj je grb, jedan od varijanti kazade

Studeni. U gornjem dijelu, sa desne strane štita grba predstavljena je vatra koja gori pod usijanim suncem; sa lijeve strane je predstava vuka koji se propinje prema suncu, a u donjem dijelu oblačici nejasne konture. Sa lijeve i desne strane naknadno preuređenih vrata u prizemlju palate nalaze se prozori, koji su postavljeni i sa strana centralnog, malog balkona na spratu. Palata je prema moru oivičena malim, ogradnim dvorištem. Danas je renovirana i adaptirana u restoran i apartmanski smještaj. , stara fotografija



Slika 112. Ulica sa pogledom na vidionicu palate Lučić-Kolović-Matikola, stara fotografija



Slika 113. Današnji izgled palate Bujović

PALATA BUJOVIĆ

U zapadnom dijelu Perasta blizu mora, od koga ga dijeli samo put, nalazi se palata Bujović, za koju se priča da je nastala od tesanika porušenih hercegnovskih građevina, pošto je Herceg Novi oslobođen od Turaka 1687. godine. Na kamenim pločama na fasadi, njih tri, dati su podaci o godini početka gradnje palate – 1694. Ova građevina, kao jedna od najljepših palata baroknog tipa na Jadranskoj obali, djelo je venecijanskog arhitekta Đovanija Batiste Fontane. Palata je u osnovi koncipirana renesansno, jer u prizemlju počiva na pet lijepo izvedenih arkada u bunjatu sa ispustima koji izlaze upolje po sredini, gdje se spajaju jedna sa drugom. Ovi lukovi podsjećaju na koncepcije donjeg dijela palate Pima u Kotoru, samo što ona ima dva luka većeg raspona.



Slika 114. Nekadašnji izgled palate Bujović, sa novoizgrađenim putem



Slika 115. Nekadašnji izgled palate Bujović, sa izlazom na more

Nad prizemljem palate prostire se dugačka terasa cijelom dužinom zapadne fasade. Iznad glavne, ulazne arkade, ispod terase, nalazi se grb porodice, kazade Stojšića, koji se sastoji od dva krunisana lava, koji drže stolicu. Balustrade terase i balkona drugog sprata, koji počiva na pet konzola, barokno su dekorisane stubićima od korčulanskog kamena. Dvostruka, lijepo profilisana vrata u centru pročelnog zida palate prema terasi i ona na balkonu drugog sprata doprinose bogatstvu ukrasa fasade koncentrisanih po središnjoj osi palate. Dvojna vrata na bočnim fasadama sa po dva balkona na prvom i drugom spratu daju ljepotu i živost palati posmatrano sa svake pozicije. Postoji predanje da je Vicko Bujović bacio arhitektu u more, kada mu je na pitanje može li sagraditi ljepšu palatu izjavio da može.

Nažalost, izgradnjom priobalnog puta duž obale 1912. godine podigao se nivo terena ispred palate, pa se dobija utisak da je palata utonula i time donekle izgubila svoju izvornu reprezentativnost. U pozadini palate sagrađen je u skorije vrijeme betonski aneks za potrebe Muzeja grada Perasta, koji se nalazi u ovoj palati.

Vicko Bujović, prvobitni vlasnik i naručilac izgradnje palate, bio je jedan od najkontroverznijih ličnosti Perasta, kojim je vladao, kao kapetan, gvozdenom pesnicom. Bio je jedan od najhrabrijih pomorskih ratnika, najvještijih trgovaca i navigatora. Vanredni providur Kotora i Albanije Bartolo Moro izdaje u Perastu aprila 1702. pismo upućeno svim konzulima i predstavnicima Serenisime, u kome ih moli da pomognu zapovjedniku tartane „San Gio – Batta Buon Pastore“, peraškom kapetanu Vicku Bujoviću, koji je krenuo u potragu za tartanelom patruna Marka Štukanovića i polake sa s trgovačkog broda, koju je oteo patrun Štukanović u noći 24. marta 1702. godine. Bujović je pronašao otetu tartanu i dobio brojne pohvale za ukazane usluge Mletačkoj Republici. Istakao se na strani Mlečana tokom Morejskog rata (1685–1699) u brojnim okršajima na moru i na kopnu, kao zapovjednik peraških odreda, guverner flotile, za što je, nudeći silne, besplatne usluge Mletačkoj Republici bio bogato nagrađivan. Tipični primjer čovjeka baroknog perioda pokazivao je svoj visoko stečen ekonomski status u društvu i na pločniku svog grada, gdje se ponašao silno i osiono, trošeći nemilice svoje veliko bogatstvo na gradnju palate i ostale lične i porodične prohtjeve. Zbog brojnih stečenih zasluga 28. maja 1704. godine dobija naslov kneza. U zavadi sa porodicom Zmajević, zbog otimanja kćerke turskog age, koja im je bila povjerena na čuvanje, sa kojom je u Dubrovniku proveo nekoliko godina, kao i ostalih nesuglasica sa drugim peraškim porodicama, poginuo je u uličnom okršaju od ruke peraškog sudije Štukanovića, u velikoj zavjeri koju su protiv njega sklopile najuglednije ličnosti Perasta.



Slika 116. Sjeverna fasada palate Bujović, nekadašnji izgled



Slika 117. Sjeverna fasada palate Bujović, današnji izgled



Slika 118. Palata Bujović, pogled s mora



Slika 119. Južna fasada palate Bujović, današnji izgled



Slika 120. Današnji izgled kompleksa palate Zmajević sa zvonikom

PALATA ZMAJEVIĆ

Jedna od najljepše pozicioniranih palata grada Perasta nalazi se u Penčićima, zapadnom dijelu Perasta. Poznatija je kao Biskupija, jer su u njoj stolovala dva biskupa, Andrija i Vicko Zmajević. Prvi naseljenici

porodice Zmajević, koji su pripadali kazadi Perojević, stanovali su u staroj kući na obali. Na ovoj kući sačuvan je porodični grb, krilati zmaj i zvijezda, a iznad dva prekrštena pera.

Palata je izgrađena na krševitom usponu, od lokalnog kamena, tako da se čini da je srasla sa okolnim



Slika 121. Kompleks palata Zmajević sa zvonikom, stara fotografija



Slika 122. Pogled na podrumske prostorije palate Zmajević

stijenjem, te predstavlja izuzetno građevinsko rješenje. Iako se čini kao da je izgrađena *ad hoc*, kao jedna idealno završena cjelina, njena gradnja odvijala se sukcesivno, u nekoliko faza. Izbačeni centralni dio palate, prvobitno odbrambena kula, izgrađena je prva, iznad pećine u stijeni. Krila palate izgrađena su na snažnim nosećim stubovima, sa predivnim spoljnjim stepeništem. Od početne središnje kule gradnja se nastavlja proširenjem kule prema brdu, pa nadalje do izgradnje sjevernog i južnog krila palate. Posljednju fazu gradnje palate osmislio je Andrija Zmajević, tako da je građevina izuzetno vješto uklopljena sa elementima starijih građevinskih etapa, da bi se dobila reprezentativna rezidencija, koja obuhvata palatu, osmougaoni zvonik, crkvu i predivan barokni vrt. U isto vrijeme napravljena je ukrasna zasvođena lođa, kućna kapela posvećena Gospi od Rozarija, ulazna dvorana i prostrana krovna terasa. Palatu je oslikao najpoznatiji barokni slikar, Peraštanin Tripo Kokolja. Poznato je iz njegove bogate slikarske zaostavštine da mu je Andrija Zmajević, kao erudita i čovjek sa izuzetnim osjećajem za lijepo, bio mecena. Ovo je najtipičniji primjer baroknog iluzionističkog slikarstva na području Boke Kotorske. Poznat kao veliki poznavalac antičke kulture, na fasadu palate postavio je jedan rimski cipus iz obližnjeg Risna, a na nekim prozorskim okvirima isklesane natpise sa latinskim sentencama, koje su ujedno i moralni kodeksi (kao npr.: NIMIVM FVGITO – PARVO GAUDET; TEMPORI CEDE – PRINCIPIS OPSTA...). Kompleks uklopljen sa palatom, osmouga-



Slika 123. Zidno slikarstvo u kapeli Gospe od Rozarija, autora Tripa Kokolja



Slika 124. Detalj sa natpisom i grbovima na fasadi palate

oni zvonik i porodična kapela, u sklopu stijenja obraslog škrtim i bogatim rastinjem predstavlja jednu od najvrijednijih ambijentalnih cjelina Perasta.

Danas je ovaj kompleks u privatnom vlasništvu, spoljašnost palate je restaurirana dok unutrašnjost još nije, izuzev jednog dijela zidnog slikarstva koji se radi po konzervatorskom projektu.

Andrija Zmajević (1624–1694) poslije završenog osnovnog obrazovanja kod franjevacu u Perastu, upisao je Zavod za širenje vjere 1649. godine (*Congregatio de Propaganda Fide*). Doktorirao je u Rimu studije filozofije i teologije, da bi već 1655. godine postao opat benediktinskog samostana na ostrvu Sv. Đorđa. Imenovan je za budvanskog apostolskog vikara i povjerenika Svete stolice za vrijeme pape Aleksandra VII, a 1671. godine papa Klement X postavio ga je za primasa srpskog i barskog nadbiskupa. Prema porodičnom predanju, koje je izdao u svom Ljetopisu crkvnom, Zmajevići su kao pravoslavna porodica doselili u Perast iz Njeguša, da bi ženidbama kasnije primili katoličanstvo. Andrija Zmajević izgradio je palatu, sedam godina nakon nje porodičnu kapelu Gospa od Rozarija, a 1690. osmougaoni zvonik za ovu crkvu, koji je prema predanju rađen po njegovim nacrtima. Veliki rodoljub, u vrijeme kada je veliki dio Boke bio pod Turcima, sakupljao je narodne pjesme, borio se za narodni jezik, pišući čistim slovenskim jezikom. Sahranjen je 1694. godine u kapeli Gospe od Rozarija.

Krsto Krile Zmajević (1640–1698), brat Andrije Zmajevića, bio je ugledan peraški pomorac, privrednik i ratnik. Dva puta je biran za gradskog kapetana: prvi put 1671, drugi 1679. godine. Za uspješno izvršene ratne misije protiv Turaka od mletačkog senata dobio je zlatnu kolajnu.

Vicko Zmajević (1670–1745), poput svoga strica Andrije 1685. doktorirao je iz oblasti teologije i filozofije. Od 1695. do 1701. godine, takođe, bio je opat na ostrvu Sv. Đorđe ispred Perasta. Godine 1701. postaje barski nadbiskup ukazom pape Klimenta XI, kao i apostolski povjerenik za Albaniju, Makedoniju i Srbiju. Za biskupa ga je zaredio kotorski biskup Marin Drago, u Crkvi Sv. Nikole u Perastu, a povjerena mu je i

budvanska biskupija. Premješten je u zadarsku nadbiskupiju 1713. godine, gdje je u selu kod Zadra sagradio crkvu, obnovio krov na Crkvi Sv. Donata, postavio pod u kapeli Gospe od Zdravlja. Bavio se, poput strica, književnim radom, već u ranoj mladosti pisao propovjedi i pjesme na latinskom jeziku sa tendencijom da se prevedu na narodni jezik, kojim je, izgleda, njegov stric napisao *Ljetopis crkovni*. Umro je 1745. godine i sahranjen u Crkvi Gospe od Kaštela u Zadru.

Matija Zmajević bio je sin uglednog kapetana Vicka Zmajevića, sinovac Andrije Zmajevića, barskog nadbiskupa i primasa srpskog. Imao je četiri brata i dvije sestre, a jedna od njih, Marija, bila je prva supruga peraškog kapetana Vicka Bujovića.

Njegova uspješna pomorska karijera bila je vezana i sa dobrim teorijskim i praktičnim pomorskim obrazovanjem, koje je stekao prethodno u franjevačkoj školi, a zatim kod proslavljenog peraškog pedagoga Marka Martinovića, u njegovoj pomorskoj školi u Perastu. Oženio je Peraštanku Agnezu, iz ugledne peraške porodice Visković, 1702. godine.

Tri važna događaja, koja su se dogodila u Perastu za vrijeme mladićkih dana kapetana Matije Zmajevića, opredijelila su njegov kasniji životni put. To su dolazak ruskih boljara na školovanje kod istaknutog pedagoga Marka Martinovića, ubistvo Vicka Bujovića, peraškog načelnika, i imenovanje za jednog od glavnih saradnika Petra Velikog u razvitku i obnovi ruske baltičke flote.

Istakao se u borbi kog Ganguta protiv Šveđana 1714. godine. Unaprijeđen je 1719. godine za glavnog inspektora galerne flote, 1721. godine postaje član Admiralskog kolegijuma. Godine 1725. odlikovan je Ordenom Sv. Aleksandra Nevskog, a 1727. proizveden je u čin admirala. Umro je u Tavrovu, a sahranjen u Moskvi 1735. godine.

* * *

Usamljene, isturene na obali, brojne peraške palate podsjećaju svojim viđenicama i bočnim krilima na ptice, bijele golubice i krupne galebove, koje nisu napustile svoje stanište, usku obalu, prislonjenu uz kameni brijeg, već su joj ostale vjerne.

L I T E R A T U R A

- Belan, don A., „Supplementa za biografiju Marka Antona konta Gregorine kotorskog biskupa (1801–1815)“, GPMK LIX–LX, Tom I, Kotor, 2011–2012.
- Brajković, G., Tomić, A., Milošević, M., Radimir, Z., „Neki manje proučavani primjeri građanske i crkvene arhitekture spomeničkog karaktera u Kotorskoj opštini“, Godišnjak PMK XXXV–XXXVI, Kotor, 1987–1988.
- Brajović, S., „Barokni Perast i antiteza pero–mač“, Godišnjak PMK XLVII–XLIX, Kotor, 1999–2001.
- Butorac, P., Kulturna povijest grada Perasta, Perast, 1999.
- Čubrović, Z., „Barokizacija romaničkog Kotora“, GPMK XXXIX–XL, Kotor, 1991–1992.
- Čubrović, Z., „Ka poznavanju urbanističkog razvoja Perasta“, Boka, zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti 23, Herceg Novi, 2003.
- Fisković, C., Spomenička baština Boke Kotorske, Matica Hrvatska, Zagreb, 2004.
- Grgurević, J., „Obrada enterijera sakralne i stambene arhitekture Perasta“, Boka, zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti 24, Herceg Novi, 2004.
- Expeditio, Trista godina samoće, Kotor, 2006.
- Enciklopedija likovnih umjetnosti, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1964.
- Đurović, V., „O konstrukcijama kuća od XVI do konca XIX vijeka u Kotorskom zalivu i njihovim graditeljima“, Spomenik CIII, SANU, Beograd, 1953.
- Fisković, C., „O umjetničkim spomenicima grada Kotora“, Spomenik SAN, CIII, Beograd, Beograd, 1953.
- Kapetanović, A., Rajić, T., Gligorović, B., Palate Boke Kotorske, Expeditio, Kotor, 2010.
- Kapetanović, A., Palata Mazarović u Perastu, Boka, zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti 24, Herceg Novi, 2004.
- Kordić, S., Kotor – vodič kroz grad, Kotor, 2004.
- Kovijanić, R., Kotorski medaljoni, Beograd, 1980.
- Lalošević, I., „Palata Bizanti u Kotoru“, GPMK XXXIX–XL, Kotor, 1991–1992.
- Lazarević, J., „Barokne palate u Kotoru poreklo i odlike baroka obeležja barokne arhitekture“, GPMK XXXVII–XXXVIII, Kotor, 1989–1990.
- Lisavac, K., „Palata Zmajević u Perastu“, Boka, zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti 23, Herceg Novi, 2003.
- Martinović, J., „Barokna palata Grgurina u Kotoru“, GPMK XXXIX–XL, Kotor, 1991–1992.
- Martinović, J., Socijalno-ekonomska struktura društva u Kotoru prve polovine XIX vijeka, Kotor, 2017.
- Martinović, J., Sto kotorskih dragulja, Kotor, 2017.
- Mažibradić, A., „O kotorskoj plemićkoj porodici Gregorina“, GPMK LIX–LX, Tom I, Kotor, 2011–2012.
- Milošević, M., „Barok kao način življenja“, GPMK XXXIX–XL, Kotor, 1991–1992.
- Mihaliček, M., „Barokni portret iz Perasta“, GPMK XXXIX–XL, Kotor, 1991–1992.
- Mihaliček, M., Ostavština porodice Visković u Perastu, Kotor, 2016.
- Mihaliček, M., „Zaostavština porodice Visković sa osvrtom na zbirku slika“, Godišnjak PMK XLIII–XLVI, Kotor, 1995–1998.
- Mihaliček, M., „Viskovići – pomorci, ratnici, kapetani Perasta, diplomate, istoričari i čuvari kulturne baštine Perasta“, Godišnjak PMK LIII, Kotor, 2005.
- Mijušković, S., „Zaostavština kap. Vicka Bujovića“, Godišnjak PMK IX, Kotor, 1960.
- Milč, A., „Biblioteka obitelji Visković u Muzeju grada Perasta“, Godišnjak PMK XXXIX–XL, Kotor, 1991–1992.
- Milč, A., „Prva velika izložba u kotorskoj palati Grgurina iz 1934“, Godišnjak PMK XLIII–XLIV, Kotor, 1995–1998.
- Milošević, M., „Neki aspekti pomorske privrede Boke Kotorske u doba mletačke vladavine (1420–1797)“, Pomorski zbornik JAZU, Zagreb, II/1962.
- Milošević, M., „Pomorski elementi u obiteljskom arhivu Balovića iz Perast“, Pomorski zbornik II, Zadar, 1964.
- Milošević, M., Pomorstvo – izvor života na kamenu, Kotor (monografija), Kotor, 1970.
- Milošević, M., „Naselja, kultura stanovanja, društveni život i običaji Boke Kotorske za vrijeme mletačke vladavine“, Istorijski zapisi, knj. XXXIX, br. 1. Cetinje, 1977.
- Milošević, M., „Barok kao način življenja“, Godišnjak PMK XXXIX–XL, Kotor, 1991–1992.
- Montani, M., „Pomorstvo Perasta u portretima brodova“, Pomorski zbornik II, Zagreb, 1962.
- Proročić, M., „Palače XVII i XVIII stoljeća u Kotoru“, Godišnjak PMK LIX–LX, Tom I, Kotor, 2011–2012.
- Zdravković, I., „Bujovićeve palata u Perastu i njena restauracija“, Anali historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, Dubrovnik, 1965.
- Zipper, T., Kotor, Novi ilustrirani gradski vodič, Venecija, 2013.
- Zloković, M., „Građanska arhitektura u Boki Kotorskoj u doba mletačke vlasti“, SANU, Spomenik III – Zbornik izveštaja o istraživanju Boke Kotorske, Beograd, 1953.

POPIS SLIKA

Broj slike	Opis	Broj strane
1.	Bifora sa zapadne strane palate Buća – današnjeg hotela „Astorija“	4
2.	Današnji izgled palate Buća	5
3.	Grb porodice Buća	6
4.	Prozor sa tordiranim potprozornikom palate Buća	6
5.	Luneta sa portala porodice Buća	6
6.	Enterijer hotela Astoria	7
7.	Pogled na palatu Buća	7
8.	Ruševine palate protovestijara Nikole Buće	8
9.	Današnji izgled palate Pima	9
10.	Nekadašnji izgled ulaza u palatu Pima	10
11.	Likovni prikaz ulaza u palatu Pima	10
12.	Žuti salon u palati Pima, danas vlasništvo porodice Lazarević	10
13.	Nekadašnji izgled dvorišta palate Pima	11
14.	Današnji izgled dvorišta palate Pima	11
15.	Stepenište ka prvom spratu	11
16.	Izlaz na terasu prvog sprata	11
17.	Umivaonik u dvorištu palate Pima	12
18.	Izgled palate Bizanti sa sjeverozapadne strane	13
19.	Grb porodice Bizanti u granuliranoj luneti	13
20.	Glavni portal palate porodice Bizanti	13
21.	Izgled dvorišta palate	14
22.	Ograda terase sa balustradom	14
23.	Detalj sa ograde terase	14
24.	Detalj željezne ograde	15
25.	Skulptura Pietra Duodo, mletačkog providura iz 1691.	15
26.	Rekonstruisani izgled originalne tavanice	16
27.	Enterijer palate Bizanti	16
28.	Današnji izgled palate Beskuća sa spoljnje strane bedema	18
29.	Današnji izgled palate Beskuća sa ulice	18
30.	Luneta nad portalom palate, nekadašnji izgled	19
31.	Stara razglednica sa izgledom palate Beskuća	19
32.	Današnji izgled palate Vrakjen	20
33.	Nekadašnji izgled zasvođenog tunela koji vodi ka palati Vrakjen	20
34.	Nekadašnji izgled glavnog portala palate Vrakjen	21
35.	Današnji izgled glavnog portala palate Vrakjen	21
36.	Kantaros, srednjevjekovni simbol izvora života	22
37.	Stepenište koje vodi do prostorija na prvom spratu	22
38.	Tri gracije, teraco dekoracija na podu salona	22
39.	Centralni salon okrenut ka istoku	23
40.	Feijoa sellowiana, zimzelena voćka u vrtu palate	23
41.	Palata Drago – današnji izgled južne i sjeverne fasade	24
42.	Nekadašnji izgled bifore na južnoj fasadi, oko 1900.	24
43.	Lavlje glave u funkciji konzola	25
44.	Zmaj, simbol grba porodice Drago	25
45.	Južna fasada izvučena prema trgu Sv. Tripuna	25
46.	Proslava Bokeljske Mornarice u palati Drago	26

Broj slike	Opis	Broj strane
47.	Gotička sala palate Drago, arhitektonski atelje	26
48.	Današnji izgled Providurove palate	27
49.	Nekadašnja Gradska vijećnica – danas hotel „Cattaro“	28
50.	Nekadašnji izgled Providurove palate sa spoljne strane glavnih gradskih vrata	29
51.	Nekadašnji izgled Providurove palate sa Trga od oružja	29
52.	Kolo Bokeljske mornarice ispred Providurove palate, razrušene u zemljotresu iz 1979. godine	29
53.	Današnji izgled Providurove palate – pogled iz vazduha sa spoljne strane glavnih gradskih vrata	29
54.	Spoljni izgled sjeverne fasade palate Jakonja	30
55.	Unutrašnje stepenište palate Jakonja	30
56.	Detalj unutrašnjeg stepeništa	31
57.	Umivaonik i bunarska kruna u dvorištu palate	31
58.	Bunarska kruna u dvorištu palate	32
59.	Današnji izgled palate Grubonja	33
60.	Nekadašnji izgled palate Grubonja	33
61.	Memento mori sa hristogramom iznad njega	34
62.	Ploča sa pomenom stare apoteke postavljena 1952.	34
63.	Položaj palate Grubonja	34
64.	Današnji izgled palate Grgurina	35
65.	Nekadašnji izgled palate Grgurina	35
66.	Terasa i vrt sa sjeverne strane palate Grgurina	36
67.	Centralna sala prvog sprata palate Grgurina	36
68.	Sadašnja muzejska postavka, salon porodice Ivelić iz Risna	37
69.	Sadašnja muzejska postavka, salon porodice Florio sa Prčanja	37
70.	Izgled Pomorskog muzeja noću	38
71.	Sjeverna fasada palate Lombardić, sadašnji izgled	39
72.	Vidionica i balkon na sjevernoj fasadi palate	39
73.	Izgled palate Lombardić prije posljednje restauracije	40
74.	Sjeverna fasada palate sa pogledom na ulicu koja vodi do pjace od Muzeja	40
75.	Nekadašnji izgled jugozapadne strane palate Lombardić, sa pogledom na česmu „Karampana“	41
76.	Sadašnji izgled restaurisane jugozapadne strane palate Lombardić	41
77.	Palata Bronza, današnji izgled	44
78.	Pogled na palatu Bronza bočno, stara fotografija	44
79.	Palata Šestokrilović, pročelje sa dvorištem	45
80.	Palata Šestokrilović, stari izgled	45
81.	Detalj sa stablom agruma u dvorištu palate	45
82.	Motiv balustrada na balkonima	46
83.	Današnji izgled palate Mazarović	47
84.	Panorama Perasta sa pogledom na palatu (1954)	47
85.	Detalj mandrača sa pogledom na palatu	47
86.	Detalj sa fasade palate Mazarović, današnji izgled	48
87.	Dio pročelja palate Mazarović, današnji izgled	48
88.	Današnji izgled palate Mazarović sa okruženjem	49
89.	Današnji izgled palate Balović	50
90.	Palata Balović, pogled s mora, stara fotografija	50
91.	Palata Balović, bočni izgled, stara fotografija	50
92.	Pogled na fasadu sa jednom od stanovnica palate	51
93.	Pogled na palatu iz dvorišta	51
94.	Današnji izgled palate Visković	52

Broj slike	Opis	Broj strane
95.	Izgled palate Visković oko 1979. godine	52
96.	Pogled na palatu iz neposredne blizine	52
97.	Krile Visković, peraški kapetan, u svom salonu	53
98.	Današnji izgled palate Brajković-Martinović	54
99.	Pogled na palatu s mora, stara fotografija	54
100.	Pogled na palatu s mora, nova fotografija	54
101.	Salon porodice Brajković, okrenut prema moru	55
102.	Dio salona porodice Brajković	55
103.	Dio salona sa pogledom na plafon	55
104.	Oslikani plafon salona	55
105.	Detalj salona iz suprotnog ugla	55
106.	Izgled palate Brajković-Martinović sa đardinom	56
107.	Palata Smekja danas, pogled sa sjeverozapada	57
108.	Nekadašnji izgled palate Smekija	57
109.	Pogled na zapadnu fasadu palate Smekja	58
110.	Palata Smekja, pogled sa jugozapada	58
111.	Današnji izgled palate Lučić-Kolović-Matikola	59
112.	Ulica sa pogledom na vidionicu palate Lučić-Kolović-Matikola, stara fotografija	59
113.	Današnji izgled palate Bujović	60
114.	Nekadašnji izgled palate Bujović, sa novoizgrađenim putem	60
115.	Nekadašnji izgled palate Bujović, sa izlazom na more	60
116.	Sjeverna fasada palate Bujović, nekadašnji izgled	61
117.	Sjeverna fasada palate Bujović, današnji izgled	61
118.	Palata Bujović, pogled s mora	61
119.	Južna fasada palate Bujović, današnji izgled	62
120.	Današnji izgled kompleksa palate Zmajević sa zvonikom	63
121.	Kompleks palata Zmajević sa zvonikom, stara fotografija	63
122.	Pogled na podrumске prostorije palate Zmajević	64
123.	Zidno slikarstvo u kapeli Gospe od Rozarija, autora Tripa Kokolje	64
124.	Detalj sa natpisom i grbovima na fasadi palate	64

SADRŽAJ

PALATE KOTORA	3
PALATE PORODICE BUCCHIA – BUĆA (arhivski pomeni i ostaci)	5
PALATA PIMA	9
PALATA BISANTI – BIZANTI	13
PALATA BISCUCCHIA – BESKUĆA	18
PALATA VRACCHIEN – VRAKJEN	20
PALATA DRAGO	24
KNEŽEVA (PROVIDUROVA) PALATA	27
PALATA JAKONJA	30
PALATA GRUBONJA	33
PALATA GREGORINA – GRGURINA	35
PALATA LOMBARDIĆ	39
PALATE PERASTA	43
PALATA BRONZA	44
PALATA ŠESTOKRILOVIĆ	45
PALATA MAZAROVIĆ	47
PALATA BALOVIĆ	50
PALATA VSKOVIĆ	52
PALATA BRAJKOVIĆ–MARTINOVIĆ	54
PALATA SMECCHIA – SMEKJA	57
PALATA LUČIĆ–KOLOVIĆ–MATIKOLA	59
PALATA BUJOVIĆ	60
PALATA ZMAJEVIĆ	63
LITERATURA	66
POPIS SLIKA	67





MUSEUM